

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Кафедра документознавства та інформаційної діяльності

Кравчук Максим Володимирович

(прізвище, ім'я, по батькові)

УДК 001.89:004.738.5:027.7:316.77

(індекс)

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

(назва роботи)

Документознавство та інформаційна діяльність

(назва освітньої програми)

029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

(шифр і назва спеціальності)

**Робота містить результати власних досліджень, використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело:**

Здобувач освітнього ступеня

Максим КРАВЧУК

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник

Христина ВІНТОНІВ

(підпис, прізвище, ім'я, по батькові,

канд. іст. наук., доцент кафедри ДІД

науковий ступінь, вчене звання керівника)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри документознавства
та інформаційної діяльності, проф.

(посада)

Юлія РОМАНИШИН

(підпис)

(дата)

(ініціали та прізвище)

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
 Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
 Кафедра документознавства та інформаційної діяльності
 Освітній рівень бакалавр
 Освітньо-професійна програма Документознавство та інформаційна діяльність
 Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

ЗАТВЕРДЖУЮ :

Завідувач кафедри

проф. Юлія РОМАНИШИН

« » 2025 р.

**ЗАВДАННЯ
 НА БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Кравчуку Максиму Володимировичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: *«Наукові дослідження та способи представлення інформації у системі соціальних комунікацій (на прикладі Науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ)»*
керівник роботи доц. Вінтонів Х.М.

затверджено наказом закладу вищої освіти від «26» березня 2025 р. № 238/7

2. Строк подання студентом роботи: 06 червня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: навчальні посібники, підручники, періодичні та не періодичні видання, нормативно-правові документи, довідники, словники, Інтернет-джерела, матеріал наукових конференцій, наукових праць та публікацій тощо

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА СПОСОБИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

1.1 Поняття, суть та характеристика наукових досліджень

1.2 Методологія наукових досліджень та способи їх реалізації

1.3 Система соціальних комунікацій як об'єкт наукового дослідження

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ІФНТУНГ)

2.1 Структура та діяльність науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ

2.2 Особливості функціонування процесу наукового дослідження та способи представлення інформації у системі соціальних комунікацій (на прикладі науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ)

2.3 Шляхи удосконалення процесу наукового дослідження у системі соціальних комунікацій та способів його реалізації

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): рисунки 14 ; додатки на 4 сторінках

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Бурківська Л. Ю.		
Розділ 1, 2	Бурківська Л. Ю.		
Висновки	Бурківська Л. Ю.		
Перелік використаних джерел	Бурківська Л. Ю.		

7. Дата видачі завдання: 19 листопада 2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

<i>№ з/п</i>	<i>Назва етапів бакалаврської роботи</i>	<i>Термін виконання етапів роботи</i>	<i>Примітка</i>	
1	Вибір теми бакалаврської роботи та обґрунтування її актуальності	до 1.10.2024	<i>Виконано</i>	
2	Визначення об'єкта, предмета, мети, завдань та методів дослідження	до 11.10.2024	<i>Виконано</i>	
3	Складання попереднього плану бакалаврської роботи	до 01.11.2024	<i>Виконано</i>	
4	Пошук і відбір літератури по темі бакалаврської роботи, складання списку використаних джерел	01.11.2024 – 10.12.2024	<i>Виконано</i>	
5	Аналітико-синтетичне опрацювання літератури до теми роботи	11.12.2024 – 01.02.2025	<i>Виконано</i>	
6	Написання тексту бакалаврської роботи відповідно до її структури:	01.02.2025 – 01.04.2025	<i>Виконано</i>	
	6.1	01.02.25 – 01.03.25	01.02.24 – 01.03.24	<i>Виконано</i>
	6.2	01.03.25 – 01.04.25	01.03.24 – 01.04.24	<i>Виконано</i>
7	Написання вступу до теми бакалаврського дослідження	01.04.2025 – 15.04.2025	<i>Виконано</i>	
8	Підготовка графічних матеріалів чи іншого унаочнення	16.04.2025 – 30.04.2025	<i>Виконано</i>	
9	Формулювання висновків до кожного із розділів дослідження	01.05.2025 – 15.05.2025	<i>Виконано</i>	
10	Оформлення кінцевого списку використаних джерел та додатків	16.05.2025 – 25.05.2025	<i>Виконано</i>	
11	Оформлення та попередній захист бакалаврської роботи	до 30.05.2025	<i>Виконано</i>	
12	Внесення коректив та кінцеве редагування бакалаврської роботи	31.05.2025 – 05.06.2025	<i>Виконано</i>	
13	Реєстрація бакалаврської роботи на кафедрі	до 06.06.2025	<i>Виконано</i>	
14	Захист бакалаврської роботи		<i>Виконано</i>	

Студент _____

Максим КРАВЧУК

Керівник роботи _____

Христина ВІНТОНІВ

АНОТАЦІЯ

КРАВЧУК М. Наукові дослідження та способи представлення інформації у системі соціальних комунікацій (на прикладі Науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ). ІФНТУНГ. 2025. 82 с.

Бакалаврська робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за освітньо-професійною програмою «Документознавство та інформаційна діяльність», спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Івано-Франківськ, 2025.

У бакалаврській роботі досліджується проблема функціонування наукових досліджень та способів представлення інформації у системі соціальних комунікацій на прикладі Науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ. У дослідженні виокремлено та проаналізовано поняття, суть та характеристику наукових досліджень, досліджено та систематизовано методологію наукових досліджень та способів їх реалізації, проаналізовано систему соціальних комунікацій як об'єкт наукового дослідження. Також досліджено та охарактеризовано структуру й діяльність науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ, визначено та виокремлено особливості функціонування процесу наукового дослідження та способів представлення інформації у системі соціальних комунікацій закладу та запропоновано шляхи удосконалення функціонування процесу наукового дослідження у системі соціальних комунікацій та способів його реалізації на прикладі науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ.

Ключові слова: наукове дослідження, система, система соціальних комунікацій, соціальна комунікація, представлення інформації, методологія, метод, наукове знання, спосіб, підхід, об'єкт дослідження, видання, веб-сайт, модель, штучний інтелект.

ABSTRACT

KRAVCHUK M. Scientific research and information dissemination in social communication systems (on the example of the scientific and technical library of IFNTUOG). IFNTUNG. 2025. 82 pp.

Bachelor's thesis for obtaining a bachelor's degree under the educational and professional program «Documentation and information activities», specialty 029 «Information, library and archival work». Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. Ivano-Frankivsk, 2025.

The bachelor's thesis analyzes the problem of scientific research functioning and ways of information representation in the social communication system on the example of the Scientific and Technical Library of IFNTUOG. The study identified and analyzed the concept, essence and characteristics of scientific research, studied and systematized the methodology of scientific research and ways of its implementation, analyzed the system of social communications as an object of scientific research. The structure and activities of the scientific and technical library of IFNTUOG are also investigated and characterized, the peculiarities of the functioning of the scientific research process and ways of presenting information in the system of social communications of the institution are identified and highlighted, and ways to improve the functioning of the scientific research process in the system of social communications and ways of its implementation on the example of the scientific and technical library of IFNTUOG are proposed.

Keywords: scientific research, system, social communication system, social communication, representation of information, methodology, method, scientific knowledge, method, approach, research object, edition, website, model, artificial intelligence.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА СПОСОБИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ	
1.1 Поняття, суть та характеристика наукових досліджень.....	14
1.2 Методологія наукових досліджень та способи їх реалізації.....	23
1.3 Система соціальних комунікацій як об’єкт наукового дослідження.....	37
РОЗДІЛ 2	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ІФНТУНГ)	
2.1 Структура та діяльність науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ	48
2.2 Особливості функціонування процесу наукового дослідження та способи представлення інформації у системі соціальних комунікацій (на прикладі науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ).....	55
2.3 Шляхи удосконалення процесу наукового дослідження у системі соціальних комунікацій та способів його реалізації.....	64
ВИСНОВКИ.....	75
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі, де інформація є ключовим ресурсом та рушійною силою суспільного розвитку, наукові дослідження відіграють фундаментальну роль у формуванні нових знань та розумінні складних соціальних процесів. Особливого значення набуває проблема представлення результатів цих досліджень у розгалуженій системі соціальних комунікацій.

У контексті бібліотекознавства, документознавства, соціальної та класичної комунікації, наукові дослідження є основою для розвитку теоретичних і практичних засад організації, зберігання, обробки та розповсюдження інформації. Сама соціальна комунікація розглядається як складний багаторівневий процес обміну інформацією між соціальними суб'єктами, спрямований на досягнення взаєморозуміння та узгодження дій. Узагальнено система соціальної комунікації, у свою чергу, представлена сукупністю каналів, засобів та інститутів, що забезпечують цей обмін.

Наукові дослідження в цій сфері спрямовані на вивчення закономірностей функціонування інформаційних потоків, потреб користувачів, ефективності різних форм комунікації та впливу інформації на суспільство. Способи представлення інформації, що є результатом цих досліджень, варіюються від традиційних наукових публікацій до мультимедійних форматів та інтерактивних платформ.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій відкриває нові горизонти для соціальної комунікації, зокрема в науковій сфері. З'являються нові методи поширення наукових знань, такі як відкритий доступ до публікацій, наукові соціальні мережі, вебінари, підкасти та візуалізації контенту. Ці інновації не лише розширюють аудиторію наукових досліджень, але й змінюють самі підходи до комунікації наукових результатів, роблячи їх більш доступними, зрозумілими та інтерактивними.

Наукові дослідження в соціальній комунікації є надзвичайно важливими для розуміння та оптимізації процесів обміну інформацією, ідеями та сенсами в

суспільстві. Вони тісно переплітаються з різними сферами, зокрема з бібліотечною, науковою, документознавчою та архівною справами, кожна з яких має свої специфічні потреби та виклики у сфері комунікації. Поєднання наукових досліджень їх представлення в соціальній комунікації з цими галузями досить гарно демонструються на прикладах бібліотечної справи. Наукові дослідження в соціальній комунікації допомагають бібліотекам краще розуміти інформаційні потреби своїх користувачів, оптимізувати канали комунікації (веб-сайти, соціальні мережі, особисте спілкування, підбір та виклад навчальної та наукової літератури), розробляти ефективні стратегії просування інформаційних послуг та ресурсів, а також налагоджувати партнерські зв'язки в науковому та науковому кластері.

Що стосується наукової сфери, то у ній соціальна комунікація відіграє ключову роль у поширенні результатів досліджень, налагодженні співпраці між науковцями, організації наукових заходів (конференцій, семінарів), а також у популяризації науки серед громадськості, в тому числі серед студентів, молодих вчених та наукового персоналу закладів як вищої, так і професійної освіти. Наукові дослідження в цій галузі допомагають вивчати ефективність різних каналів наукової комунікації (наукові журнали, конференції, соціальні мережі для науковців), бар'єри в науковій комунікації та шляхи їх подолання, а також вплив наукової комунікації на розвиток науки та суспільства. Прикладами реалізації наукових досліджень у системі соціальних комунікацій можуть бути дослідження впливу відкритих наукових публікацій на цитованість та видимість наукових робіт, аналіз комунікаційних стратегій успішних наукових досліджень, вивчення використання соціальних мереж науковцями для обміну ідеями та налагодження професійних контактів, розробка рекомендацій щодо комунікації наукових результатів для різних аудиторій (науковців, політиків, громадськості), дослідження особливостей наукової комунікації в міждисциплінарних дослідженнях тощо.

По відношенню до документознавчої сфери, то документознавство зосереджується на створенні, обробці, зберіганні та використанні документів.

Соціальна комунікація є важливою складовою цієї сфери, оскільки ефективна комунікація забезпечує розуміння змісту документів, їх контексту та цінності. Наукові дослідження в соціальній комунікації допомагають документознавцям розробляти чіткі та зрозумілі системи документування, оптимізувати процеси обміну документами між організаціями та особами, а також покращувати комунікацію щодо доступу та використання документальних ресурсів. Прикладами реалізації можуть бути процеси дослідження впливу використання візуальних елементів (інфографіки, діаграм) на сприйняття інформації в документах, аналіз ефективності різних форматів документів для передачі специфічної інформації, вивчення комунікаційних аспектів розробки та впровадження електронного документообігу, дослідження проблем комунікації, пов'язаних з міжкультурним обміном документами, розробка рекомендацій щодо створення зрозумілих та доступних інструкцій з використання документальних систем тощо.

Наукові дослідження в соціальній комунікації є фундаментальною основою для розвитку та вдосконалення комунікаційних процесів у бібліотечній, науковій, документознавчій та архівній справах. Вони надають цінну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень, розробки ефективних стратегій та покращення взаємодії з різними аудиторіями. Дослідження способів представлення інформації в системі соціальних комунікацій, з урахуванням нових можливостей, що надаються інформаційними технологіями, є актуальною та важливою проблемою, що має значний вплив на розвиток науки, освіти та суспільства в цілому.

Мета бакалаврського дослідження. На основі аналізу теми бакалаврської роботи необхідно виокремити та запропонувати практичні підходи для покращення реалізації процесів наукових досліджень та способів представлення інформації у системі соціальних комунікацій на прикладі Науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ.

На основі мети бакалаврського дослідження виокремлено наступні **завдання:**

- виокремити та проаналізувати поняття, суть та характеристику наукових досліджень;
- дослідити та систематизувати методологію наукових досліджень та способів їх реалізації;
- проаналізувати систему соціальних комунікацій як об'єкт наукового дослідження;
- дослідити та охарактеризувати структуру й діяльність науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ;
- визначити та виокремити особливості функціонування процесу наукового дослідження та способів представлення інформації у системі соціальних комунікацій на прикладі науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ;
- запропонувати шляхи удосконалення функціонування процесу наукового дослідження у системі соціальних комунікацій та способів його реалізації на прикладі науково-технічної бібліотеки (НТБ) ІФНТУНГ.

Об'єкт дослідження – наукові дослідження. **Предмет дослідження** – особливості функціонування наукових досліджень та способів представлення інформації у системі соціальних комунікацій на прикладі Науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ.

Методи наукового дослідження. В процесі бакалаврського дослідження було застосовано теоретичні та емпіричні методи наукового дослідження.

Використано методи аналізу та синтезу (наукові дослідження, соціальні комунікації, функціонування науково-технічної бібліотеки) на окремі складові для детального вивчення в контексті аналізу форм наукових публікацій, каналів комунікації (офіційні, неформальні) та сервісів бібліотек. Метод синтезу дозволив об'єднати проаналізовані частини у єдине ціле для формування комплексного розуміння проблеми. Як результат отримано можливість формування висновків про окремі елементи в цілісну картину функціонування системи.

Метод порівняльного аналізу представлений у роботі як можливість порівняння різних способів представлення інформації (наприклад, традиційні

друковані видання, електронні ресурси, соціальні медіа) та їх ефективності для наукових комунікацій. Використання методу системного підходу дозволило зробити розгляд наукових досліджень, представлення інформації та соціальних комунікацій як взаємопов'язаної системи, де кожен елемент впливає на інші.

Метод узагальнення та систематизації дозволив на основі зібраних даних узагальнити та систематизувати методології наукових досліджень сформувавши створюючи логічну структуру для представлення результатів в роботі у вигляді класифікації електронних послуг науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ та типів наукових комунікацій.

Емпіричний метод наукового дослідження у бакалаврській роботі представлений контент-аналізом у вигляді дослідження структури, звітів, стратегій, нормативних документів НТБ ІФНТУНГ, що стосуються наукових досліджень та інформаційних послуг, аналізом систематизації наукових публікацій (статей, монографій, тез конференцій), що зберігаються в репозитарії НТБ ІФНТУНГ, щоб виявити домінуючі форми представлення інформації, вивчення веб-сайту НТБ ІФНТУНГ, її окремих сторінок, інших інформаційних ресурсів для розуміння способів комунікації та представлення інформації.

Метод спостереження застосовано для аналізу процесів функціонування НТБ ІФНТУНГ (як організований доступ до ресурсів, як надаються консультації, як використовуються система соціальних комунікацій, як реалізовано доступ до наукових інформаційних ресурсів тощо), спостереження за активністю та процесами в системі наукових комунікацій у вигляді аналізу механізмів завантажень документів з депозитарію та у нього, активність обговорень у тематичних онлайн-спільнотах університету тощо.

Джерельна база дослідження. У бакалаврській роботі здійснено аналіз, внутрішніх нормативних документів ІФНТУНГ, а саме статуту ІФНТУНГ, положення про Науково-технічну бібліотеку ІФНТУНГ, положення про наукові дослідження в ІФНТУНГ, стратегії розвитку університету та бібліотеки, звіти про діяльність НТБ ІФНТУНГ, аналітичні довідки, правила

користування науково-технічною бібліотекою, інструкції, рекомендації щодо оформлення наукових робіт тощо. Використано наукову літературу у вигляді монографій, підручників, посібників, конспектів лекцій, періодичні та продовжувані видання (наукові фахові журнали України, збірники наукових праць, матеріали національних та міжнародних конференцій). Також у дослідженні використано матеріали з електронних та цифрових ресурсів (електронний каталог НТБ ІФНТУНГ, офіційний веб-сайт ІФНТУНГ та НТБ ІФНТУНГ, веб-сайти інших університетських бібліотек України та світу, наукометричні бази даних, платформи відкритого доступу, соціальні мережі та професійні платформи тощо).

Практичне значення одержаних результатів. Результатом бакалаврського дослідження є пропозиція у вигляді моделі та методів створення єдиної інтегрованої інформаційної платформи університету у поєднанні з моделлю штучного інтелекту, яка б об'єднувала всі наукові ресурси, включаючи електронний каталог бібліотеки, репозитарій, профілі науковців з переліком їхніх публікацій та посиланнями на зовнішні ресурси і наукометричні бази даних з прив'язкою до кожного облікового запису науковця університету у комбінації з іншими методами, що її доповнюють. Це забезпечить централізований доступ до наукової продукції університету та підвищить її видимість. Генерація та формування єдиної інтегрованої інформаційної платформи для університету – це складний, але надзвичайно важливий процес, який буде сприяти покращенню доступу до наукових ресурсів та підвищенню ефективності наукової діяльності. Пропонована платформа повинна включати загальний електронний каталог, що повинен бути представлений процесом переходу від традиційного каталогу до цифрового, повинен забезпечувати зручний пошук та доступ до усіх видів ресурсів, в тому числі наукових. Кожен вид ресурсу повинен відображати детальну інформацію, включаючи авторів, рік видання, анотацію тощо.

Крім загального електронного каталогу єдина інтегрована платформа повинна містити репозитарій у вигляді цифрового архіву наукових робіт

університету, таких як дисертації, монографії, наукові статті, тези конференцій, звіти тощо і забезпечувати збереження та відкритий доступ до цих матеріалів, сприяючи обміну знаннями та підвищенню видимості наукових здобутків ІФНТУНГ.

Структура роботи. Бакалаврська робота сформована зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків, переліку використаних джерел – 50, 4 додатки, 14 рисунків. Обсяг роботи – 82 сторінки.

Теоретичний розділ бакалаврського дослідження структурно містить один розділ у поєднанні з трьома пунктами, де проаналізовано та охарактеризовано поняття, суть та структуру наукових досліджень, систематизовано методологічні процеси наукових досліджень та способи їх реалізації, а також проаналізовано систему соціальних комунікацій як об'єкт наукового дослідження.

Практична частина бакалаврського дослідження присвячена аналізу структури та механізмів взаємодії й функціонування НБ ІФНТУНГ в складі університету, визначено, синтезовано та виокремлено особливості функціонування процесу наукового дослідження й способів представлення інформації у системі соціальних комунікацій на прикладі науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ та запропоновано шляхи удосконалення функціонування процесу наукового дослідження у системі соціальних комунікацій та способів його реалізації на прикладі науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ у вигляді моделі та методів створення єдиної інтегрованої інформаційної платформи університету у поєднанні з моделлю штучного інтелекту, яка б об'єднувала всі наукові ресурси, включаючи електронний каталог бібліотеки, репозитарій, профілі науковців з переліком їхніх публікацій та посиланнями на зовнішні ресурси і науко метричні бази даних з прив'язкою до кожного облікового запису науковця університету у комбінації з іншими методами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА СПОСОБИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

1.1 Поняття, суть та характеристика наукових досліджень

Поняття «наука» в контексті наукової діяльності являє собою систематизоване знання, отримане шляхом об'єктивного дослідження природних, соціальних та інших явищ. Це процес постійного пошуку, вивчення, інтерпретації та перевірки інформації з метою встановлення фактів, формулювання законів і розробки теорій, які пояснюють світ навколо нас. Характерними рисами науки є її опора на докази, логічне мислення, відкритість до критики та прагнення до об'єктивності.

Наукові дослідження є систематичним та організованим процесом, спрямованим на розширення існуючих знань, відкриття нових фактів, перевірку гіпотез або розв'язання конкретних проблем у межах наукової діяльності. Вони передбачають використання наукових методів, які включають спостереження, експерименти, вимірювання, аналіз даних та формулювання висновків. Наукові дослідження є рушійною силою розвитку науки, оскільки саме через них генеруються нові знання, які потім публікуються та стають надбанням наукової спільноти.

У контексті наукової діяльності, термін «наука» представлена сукупністю знань, а наукові дослідження є процесом отримання цих знань. Обидва поняття є нерозривно пов'язаними та є основою для розвитку наукової думки та прогресу в різних галузях. Наукові дослідження є практичним втіленням наукового методу і спрямовані на поглиблення нашого розуміння світу, тоді як наука є результатом цього процесу – структурованою системою перевірених та обґрунтованих знань.

Згідно тверджень дослідників Т. М. Брикової та О. Г. Терешкіна «...наука – це форма інтелектуальної діяльності людства, спрямована на отримання

істинних знань про світ (природу, суспільство, мислення тощо), на відкриття об'єктивних законів світу і передбачення тенденцій його розвитку. Основою науки є збирання, оновлення, систематизація, критичний аналіз фактів, синтез нових знань або узагальнень, які описують досліджувані природні та суспільні явища, а також дозволяють будувати причинно-наслідкові зв'язки між явищами і прогнозувати їх перебіг» [5].

Згідно тверджень науковців М. Брикової та О. Г. Терешкіна сама система наукових відомостей або знань передбачає так структуру:

- теорія;
- закони;
- гіпотези;
- поняття;
- наукові методи [5].

А сам науковий процес або діяльність задіяні у процесам фіксації та виникнення проблематики, формування гіпотез, конструювання та реалізація нових методів та методик наукового дослідження, а також підбиття підсумків у вигляді систематизації результатів досліджень.

Вчені Т. М. Брикова та О. Г. Терешкін зазначають, що наука еволюціонувала у три етапи, а саме:

- стародавня наука – ця фаза зародження ґрунтується на першоджерелах хімії, зорезнавстві, засадах математики, землезнавстві, логікознавстві та рослинництві, а також на естетиці та державознавстві;
- класичний часовий відрізок розквіту науки – ця фаза зародження базується на головних наукових дисциплінах, а саме на формуванні знарядь праці, фізико-математичному напрямі, господарстві тощо;
- поточна фаза прогресу науки – ця фаза опирається на сукупності наукових досліджень та дослідницьких відомостей [5].

Також науковці Т. М. Брикова, О. Г. Терешкін пропонують визначення термінів «теорія», «наукова ідея» і т.д. Отже, згідно їх тверджень термін:

- «теорія» - це «...система узагальненого знання, пояснення різнобічності подій, ситуацій, що відбуваються у природі чи суспільстві»;
- «наукова ідея» - це «...форма відображення у мисленні нового розуміння об'єктивної реальності», термін «принцип» – це «...твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве положення наукової теорії, котре виступає, як перше і абстрактне визначення ідеї, як початкова форма систематизації знань»;
- «категорія» – це «...загальне філософське поняття, яке відображає універсальні властивості і відношення об'єктивної дійсності, загальні закономірності розвитку всіх матеріальних, природних і духовних явищ»;
- «методологія» – це «...сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці; вчення про методи пізнання та перетворення дійсності»;
- «гіпотеза» – це «...спрямована наукова ідея, потребує подальшої перевірки. Вона також є важливим методологічним інструментом, котрий організовує процес дослідження і визначає шлях розроблення. Її головне завдання – розкрити об'єктивний зв'язок та співвідношення, які є головними для вивчення проблеми»;
- «експеримент» – це «...форма пізнання об'єктивної дійсності, один з основних методів наукового дослідження явищ, який не тільки включає спостереження і вимір, а також здійснює перестановку, зміну об'єкта дослідження та виявляє вплив одного фактора на інший» [5].

Дослідники Т. М. Брикова та О. Г. Терешкін стверджують, що прогрес науки прямує від накопичення даних, їхнього дослідження та впорядкування, підсумовування взаємопов'язаної, логічно збудованої сукупності наукових відомостей, котра дає змогу роз'яснити відомі факти та прогнозувати нові. Предметом вивчення є довколишній речовинний світ та образи його відтворення у розумі людства, котрі існують самостійно від нашої свідомості, обираються згідно з метою вивчення. Зі слів цих дослідників об'єктом вивчення є аналізовані з конкретною метою характеристики предмета дослідження,

відношення до предмета. Мета наукового аналізу – це власне бачення та тактика автора у здобутті свіжих відомостей про предмет й об’єкт наукового аналізу. Методика виокремлення цілі наукового дослідження скерована на фінальний підсумок, який має отримати дослідник у науковій праці [5].

Згідно тверджень дослідників Т. М. Брикової та О. Г. Терешкіна цілями пізнання у науковій розвідці є наступні:

- емпіричні (пошук, вибір та аналіз інформації);
- теоретичні (демонструють принцип явищ або процесів, котрий пропонує здатність роз’яснити встановлені дані);
- логічні (розв’язуються при творенні теорії та формуванні припущення, коли повинні відповідати логічним пізнавальним потребам) [5].

Дослідник О. А. Шуменко також аналізує наукову діяльність. Фундаментом науки є закономірності – виявлені постійні залежності між подіями. Комплекс закономірностей утворює теорію – систематизований опис і роз’яснення подій у конкретній сфері. Еволюція науки являє собою зростання та трансформацію теорій. Теорія функціонує до того моменту, поки не акумулюються дані, що конфліктують з її твердженнями. Нездатність розтлумачити нові дані в рамках існуючої теорії зумовлює потребу в аналізі й формуванні нової низки припущень [49].

Формою буття та прогресу науки є наукова розвідка. Завдання наукової розвідки – окреслення чіткого об’єкта та всебічне, вірогідне вивчення його будови, властивостей, взаємозв’язків на підставі розроблених у науці принципів і способів пізнання, а також отримання цінних для діяльності людства результатів, їхнє впровадження у виробництво з подальшим впливом. Підсумки наукових розвідок оцінюють тим вагомніше, чим більша науковість зроблених умовиводів та узагальнень, чим вони надійніші та результативніші. Вони повинні формувати підґрунтя для нових наукових розробок.

Вчений О. А. Шуменко зазначає, що «...однією з найважливіших вимог, що ставляться до наукової розвідки, є наукове узагальнення, котре дасть змогу встановити залежність і взаємозв’язок між досліджуваними подіями та

процесами й сформулювати наукові умовиводи. Чим глибші умовиводи, тим вищий науковий рівень розвідки» [49].

Структура наукових досліджень передбачає дві складові – фундаментальні дослідження та прикладні дослідження. Зі слів автора О. А. Шуменко сама наукова діяльність – це «...діяльність, спрямована на одержання й застосування нових знань, зокрема:

- фундаментальні наукові дослідження – експериментальна або теоретична діяльність, спрямована на здобуття нових знань про основні закономірності побудови, функціонування й розвитку людини, суспільства, навколишнього природного середовища;
- прикладні наукові дослідження – дослідження, спрямовані переважно на застосування нових знань для досягнення практичних цілей і вирішення конкретних завдань.» [49].

Також автор О. А. Шуменко стверджує, що «...фундаментальні науки пізнають світ безвідносно до можливостей практичного застосування, а прикладні науки орієнтовані на застосування знань, здобутих за допомогою фундаментальних досліджень. Однак фундаментальна й прикладна науки існують лише у взаємозв'язку. Вони доповнюють і розвивають одна одну» [49].

Безпосередньо наукове дослідження має завдання – знайти особливості об'єкта, який аналізується, формування та виявлення його специфік. Також автор О. А. Шуменко виокремлює такі самодостатні наукові напрями, як:

- «...науково-технічна діяльність – діяльність, спрямована на одержання, застосування нових знань для вирішення технологічних, інженерних, економічних, соціальних, гуманітарних та інших проблем, забезпечення функціонування науки, техніки й виробництва як єдиної системи»;
- «...експериментальні розробки – діяльність, що ґрунтується на знаннях, набутих у результаті проведення наукових досліджень або на основі практичного досвіду, і спрямована на збереження життя й здоров'я людини, створення нових матеріалів, продуктів, процесів, пристроїв, послуг, систем або методів і їхнє подальше вдосконалювання»;

- «...науковий і науково-технічний результат – продукт наукової або науково-технічної діяльності, що містить нові знання або рішення, зафіксований на будь-якому інформаційному носії»;
- «...державна науково-технічна політика – це система цілей, напрямків, способів і форм впливу держави на одержання нових наукових результатів, створення та освоєння нової техніки й технологій. Держава розглядає науку та її науковий потенціал як національне надбання, що визначає майбутнє нашої країни, у зв'язку з чим підтримка розвитку науки стає пріоритетним державним завданням» [49].

Як зазначає дослідник О. А. Шуменко існує класифікація та базові класичні етапи науково-дослідних досліджень або робіт. Наука як система передбачає такі рівні підсистем: галузь, наукове спрямування, виокремлення проблеми, тематика (загальна та виокремлена), етапи тощо. У загальному плані, ідентифікація найбільш елементарного компонента детермінується ступенем абстрагування або ж деталізації сформульованої мети досліджень, що корелює зі ступенем невизначеності майбутніх результатів. Рівень деталізації та часовий інтервал реалізації наукових досліджень виступають критеріями у двовимірному континуумі для окреслення теми, комплексної теми та проблеми. Базовою одиницею в системі понять, що характеризує вихідну цілісність або завершеність наукового дослідження, є тема» [49].

Автор О. А. Шуменко наводить своє трактування поняття «тема» – це «...тема - це самостійне специфічне дослідження, спрямоване на вирішення конкретно сформульованого наукового питання» [49].

Дослідженням теми займається обмежений науковий колектив, що має фахову компетенцію у визначеній сфері знань. Часові рамки на її опрацювання чітко регламентовані. Кожна тема складається з фаз, котрі являють собою автономні логічно взаємозумовлені сукупності елементарних робіт. Фази переважно реалізуються послідовно, паралельно, послідовно-паралельно, а в масштабних і складних темах їх можуть інтегрувати у розділи (більші складові теми, що не мають самостійної значущості поза контекстом цілісної теми).

Деталізація в планових межах наукових досліджень здійснюється за розділами та фазами теми.

Також автор О. А. Шуменко наводить ряд визначень, серед яких:

- «...елементарна робота – це конкретна одинична робота, закріплена за конкретним виконавцем за часом та місцем виконання»;
- «...комплексна тема – самостійне дослідження за конкретно сформульованим науковим питанням, що вирішують у межах декількох галузей науки та техніки або в разі взаємного проникнення декількох галузей знань»;
- «...проблема – це вищий рівень науково-дослідної роботи, являє собою первинну загальну постановку задачі, яка ще зовсім ніким не була вирішена. Проблема – це велике автономне дослідження, що містить сукупність тем, спрямованих на вирішення принципових теоретичних і практичних питань науки й техніки (зокрема й комплексних тем)»;
- «...науковий напрям – сфера наукових досліджень, що усталено (стійко) сформувалась і містить деяку кількість дослідницьких проблем одного розділу науки чи галузі застосування» [49].

Дослідник О. А. Шуменко стверджує, що фундаментальні дослідження, варто поділяти на:

- підсумки розвідок становлять підґрунтя для новітніх фундаментальних, прикладних та пошукових студій та напрацювань;
- цілковито інший щабель досліджень;
- значний внутрішній науковий вплив, що зумовлює зародження нового вектору в прогресі науки й техніки;
- суттєво високий ступінь непевності на старті розвідок;
- висновки НДР можна реалізувати у формі наукових досліджень (статей, тез доповідей, виступів, повідомлень);
- виокремлений термін розвідок не визначений, переважно подібні студії є знаними у часі [49].

Дослідник О. А. Шуменко виокремлює пошукові дослідження та стверджує, що це інша підсистема наукових студій і також характеризуються, як:

- підсумки розвідок можуть бути застосовані в наступних ужиткових, пошукових студіях та розробках;
- значний ступінь оригінальності розвідок;
- Значно менший у зіставленні з фундаментальними науково дослідники розвідками, загальнонауковий вплив;
- нижчий у зіставленні з фундаментальними науково дослідники розвідками, але відносно значний ступінь непевності на старті розвідок [49].

Ще однією аналізованою вченим О. А. Шуменко підсистемою є прикладні дослідження, що також мають ряд характеристик:

- володіють чітким науково-технічним спрямуванням, що слугує підґрунтям для розвитку цільових досліджень;
- відносно невеликий ступінь непевності на початку досліджень;
- підсумком праці є моделі, екземпляри, плани, способи, алгоритми, тобто наявний ужитковий результат, котрий можливо застосовувати та удосконалювати;
- термін на здійснення досліджень є точним [49].

Дослідник О. А. Шуменко наводить ще одну підсистему у вигляді процесу розробки, що також володіє певними визначеними характеристиками:

- характеризуються предметним остаточним рішенням;
- підсумок з технічної точки зору мусить бути ефективнішим за відомі (тобто передбачається можливість отримання кінцевих результуючих охоронних документів);
- кінцеві науково-дослідні продукти зорієнтовані на реалізацію та впровадження у виробництво;
- механізми та строки реалізації досить точно окреслені [49].

Наукові дослідження є фундаментом прогресу, охоплюючи широкий спектр діяльності, від теоретичного пошуку до практичного втілення ідей. Фундаментальні наукові дослідження, націлені на розширення горизонтів нашого розуміння світу, часто не мають безпосередньої практичної мети, проте закладають базис для майбутніх інновацій. Їхньою головною ознакою є прагнення до глибокого осягнення законів природи та суспільства.

На противагу цьому, прикладні наукові дослідження концентруються на розв'язанні конкретних проблем і завдань, використовуючи знання, отримані в результаті фундаментальних розвідок. Їхня характеристика полягає в орієнтації на практичний результат та імплементацію наукових досягнень у різноманітні сфери життя. Завдання наукової розвідки загалом полягає у здобутті нових знань про об'єкт дослідження, розкритті його сутності та закономірностей функціонування.

Система наукових досліджень включає кілька взаємопов'язаних підсистем. Пошукові дослідження спрямовані на ідентифікацію нових явищ, ефектів або проблем, які можуть стати об'єктом подальшого, більш детального вивчення. Суто розробки є завершальним етапом, що передбачає створення конкретних продуктів, технологій або методик на основі результатів попередніх досліджень.

Важливим аспектом є спосіб представлення інформації, отриманої в результаті наукових досліджень. Чітке, структуроване та доступне представлення даних, висновків та рекомендацій є критично важливим для ефективної комунікації наукових результатів серед фахівців та широкої громадськості.

Реалізація наукових розробок є ключовим етапом, що трансформує наукові досягнення у практичну користь для суспільства. Ефективна взаємодія між фундаментальними, прикладними та пошуковими дослідженнями, а також якісний спосіб представлення інформації та успішна імплементація розробок, є запорукою сталого науково-технічного розвитку та вирішення актуальних

суспільних проблем. Кожна з цих підсистем відіграє свою унікальну роль у загальному процесі наукового пізнання та інновацій.

1.2 Методологія наукових досліджень та способи їх реалізації

У сучасному інформаційному світі, де знання є рушійною силою наукового прогресу, наукові дослідження відіграють ключову роль у розширенні горизонтів розуміння та вирішенні нагальних проблем, що виникають майже кожного дня. Проте, ефективність та достовірність наукових пошуків безпосередньо залежать від обраної методології. Проблема методології наукових досліджень є однією з фундаментальних у науці, адже саме вона визначає шлях отримання нових знань, критерії їхньої оцінки та способи практичного застосування. Необхідність чіткого методологічного підходу зумовлена складністю та багатогранністю досліджуваних явищ, а також прагненням до об'єктивності та відтворюваності результатів. Відсутність або неадекватність методологічного інструментарію може призвести до помилкових висновків, неефективного використання ресурсів та гальмування наукового прогресу.

У цьому ракурсі особливої актуальності набуває питання способів реалізації методологічних принципів у конкретних наукових дослідженнях. Вибір оптимальних методів збору та аналізу даних, розробка адекватних інструментів дослідження, забезпечення валідності та надійності отриманих результатів – це лише деякі аспекти, що потребують ретельного розгляду.

Тому дослідження проблеми методології наукових досліджень та способів її практичного втілення є важливим кроком на шляху до підвищення якості та ефективності наукового пошуку, сприяння отриманню достовірних та значущих результатів, що здатні зробити вагомий внесок у розвиток науки та суспільства.

Не варто ігнорувати другорядні на перший погляд факти, адже саме в них можуть бути зосереджені першопричини наукових рушіїв. Науковцю недостатньо просто зафіксувати певне явище. Йому необхідно його зрозуміти,

проаналізувати з погляду сучасної науки, показати його новизну та важливість для розуміння проблеми, теорії або практики. Подавати наукові дані слід у зв'язку із загальним ходом проблеми, еволюцією конкретної технології. Опис має бути всебічним, враховуючи як загальні, так і особливі риси. Накопичення наукових масивів інформації у науковому дослідженні – це, першочергово, творча робота, що завжди починається із побудови бачення та концепції, ідеї дослідника. Комплексність, різноплановість та взаємопов'язаність будь-якої наукової проблеми вимагають її ретельного аналізу в межах різнопланових рівнів наукової методології.

Як зазначають науковці Ф.О. Чмиленко та Л.П. Жук методологія – «...(від грец. *methodos* – спосіб, метод і *logos* – наука, знання) – учення про правила мислення в процесі створення теорії науки» [47].

Також автори Ф.О. Чмиленко та Л.П. Жук стверджують, що «питання методології досить складне, оскільки саме це поняття тлумачать по-різному. Багато зарубіжних наукових шкіл не розмежовують методологію і методи дослідження» [47].

Також вчені Ф.О. Чмиленко та Л.П. Жук зазначають, що в українській науковій думці методологію традиційно розуміють як дослідження наукового методу пізнання. Іншими словами, це система фундаментальних наукових принципів, що визначають підхід до дослідження та вибір відповідних способів, методів і прийомів отримання знань. Найчастіше методологію трактують:

- як теорію методів дослідження, створення концепцій;
- систему знань про теорію науки або про систему методів дослідження [47].

Дослідники Ф.О. Чмиленко та Л.П. Жук стверджують, що методику розуміють як сукупність прийомів дослідження, що включає техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом. Тому згідно їх тверджень методологія виконує такі функції:

- методологія дає змогу визначити, як отримувати наукові знання, що показують розвиток процесів і явищ;
- показує, як дійти до наукової мети дослідження. Це забезпечує всебічне вивчення досліджуваного об'єкта;

методологія сприяє поповненню наукових теорій новими даними, а також уточненню, розширенню та впорядкуванню наукових термінів і понять. У результаті створюється система наукової інформації на основі об'єктивних фактів та засоби для логічного аналізу наукових знань [47].

Ці ознаки методології, що визначають її функції в науці, дають змогу стверджувати, що методологія – це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про певні процеси та явища.

Інший науковець О. М. Холод провів ряд досліджень щодо становлення поняття методології наукових досліджень (пізнання) і стверджує, що методологію слід розуміти або як систему певних методів, або ж як конкретну науку про певні методи. Для забезпечення об'єктивності методології слід аналізувати характеристики діяльності об'єкта та предмета дослідження, такі як їхні особливості, фундаментальні принципи, умови реалізації та регламентовані норми [41].

Дослідник О. М. Холод зазначає, що «...важливим структурним елементом формування методології є врахування часових складників діяльності досліджуваного об'єкта і предмета. До останніх слід віднести їхні фази, стадії та етапи. Неможливо формувати методологію будь-якого дослідження без врахування конкретної технології виконання робіт і рішення» [41].

Інші дослідники як О. Г. Данильян та О. П. Дзьобань формують твердження про виникнення та організацію рівнів наукового пізнання та дослідження. Вони стверджують, що зміст наукового дослідження на початковому етапі полягає у фіксації того, що відбувається. На більш глибокому етапі дослідники прагнуть зрозуміти причини та механізми цих подій. Основна різниця між цими двома підходами проявляється в тому, які

знання вони дають. На першому етапі ми отримуємо конкретні відомості про факти та їхні сукупності. На другому етапі результатом є встановлені закономірності, головні положення та цілісні концепції, які розкривають внутрішню природу досліджуваних явищ. Відповідно, відрізняються й інструменти, які застосовуються для отримання цих знань. На початковому етапі використовуються такі методи, як стеження за об'єктами, проведення дослідів та виведення загальних тверджень на основі спостережень. На більш глибокому етапі застосовуються такі підходи, як розкладання цілого на частини та їхнє об'єднання, уявне конструювання ідеальних об'єктів, виведення загальних і окремих висновків, порівняння з подібними ситуаціями, формулювання припущень тощо. Розмежування між цими двома рівнями наукового пошуку також помітне у співвідношенні між відчуттями та розумом у процесі пізнання. Перш ніж розглядати це детальніше, необхідно з'ясувати взаємозв'язок між парами понять «відчуття – розум» та «практичний – теоретичний» [10].

Значення та структура рівнів наукового дослідження або пізнання прив'язані до трьох базових рівнів, серед яких емпіричний, теоретичний та метатеоретичний рівні.

Думка авторів вчених О. Г. Данильян та О. П. Дзьобань щодо емпіричного рівня дослідження базується на фактичних даних, отриманих безпосередньо з практичного досвіду. Він також включає початкове осмислення цих даних у вигляді понять та інших абстракцій. На цьому етапі головну роль відіграє чуттєве сприйняття, хоча раціональне мислення також присутнє, але є другорядним. Об'єкт дослідження на емпіричному рівні відображається переважно через його зовнішні прояви та зв'язки, які можна безпосередньо спостерігати і які відображають його внутрішню структуру. Основними діями на цьому рівні є збір фактів, їх первинне узагальнення, опис результатів спостережень та експериментів, їх упорядкування, розподіл за групами та інша діяльність, спрямована на фіксацію інформації [10].

Що стосується теоретичного рівня, згідно тверджень вчених . Г. Данильян та О. П. Дзьобань, то цей рівень наукового дослідження відображає базовані на фактах завдання та гіпотези, і, як результат, реалізовані на основі фактів та гіпотез нормативи, стандарти, принципи та теорії. Цей рівень характеризується перевагою раціонального мислення, де спостереження хоч і присутнє, але є підпорядкованим елементом пізнавального процесу. Теоретичний рівень дослідження представляє події й певні закономірності використовуючи їх базові усталені в рамках єдиного середовища зв'язки та послідовності, які реалізуються через механізм логіки обробки емпіричної інформації використовуючи системи абстракцій – значень, узагальнень, нормативних документів, систем тощо. Базуючись на емпіричних даних на теоретичному рівні реалізовується комбінація об'єктів, які підлягають дослідженню, розуміння їх структури та закономірностей існування. Тому, як результат, головне завдання теоретичного рівня дослідження – отримання істинного розуміння об'єкта у всій його специфіці та повноті [10].

Як стверджують дослідники О. Г. Данильян та О. П. Дзьобань філософські засади, соціокультурне підґрунтя наукового дослідження, а також методи, стандарти, норми, еталони наукового дослідження, суть думки науковця формують метатеоретичний щабель наукового дослідження. За суттю, цей щабель не є ізольованим і проникає як в емпіричний, так і в теоретичний щаблі наукового дослідження. Він являє собою поєднання бачень, норм, сукупностей сталих поглядів та стандартів, досягнень, базових принципів, котрі відображають ціннісні та спрямовуючі орієнтири науки. Цим самим дослідники диференціюють різницю між рівнями наукового дослідження або пізнання [10].

Уявити теперішню науку без її головного комплексу інструментів – методик наукового пізнання – є неможливим. Тому дослідники О. Г. Данильян та О. П. Дзьобань під методом розуміють «...сукупність принципів, прийомів, правил, вимог пізнавальної й практичної діяльності, обумовлених природою й закономірностями досліджуваного об'єкта, якими необхідно керуватися в процесі пізнання» [10].

Що стосується поняття «методологія», то вчені О. Г. Данильян та О. П. Дзьобань ідентифікують його як «...філософське вчення про методи пізнання і перетворення дійсності; про застосування принципів світогляду до процесів пізнання, до практики» [10].

Також дослідники О. Г. Данильян та О. П. Дзьобань ідентифікують суть методу наукового дослідження або пізнання як «...процедура отримання знань, за допомогою якої їх можна відтворити, перевірити й передати іншим людям. саме у цьому й полягає основна функція методу» [10].

Вчені Данильян О. Г. та Дзьобань О. П. стверджують, що дослідницькі методи виступають як сутнісний протилежний бік концепцій. Кожна концепція роз'яснює, якою є певна частина дійсності. Однак, роз'яснюючи, вона водночас демонструє, як із цією дійсністю належить чинити, що з нею можливо й необхідно виконувати. Концепція немовби «трансформується» у спосіб. Зі свого боку, спосіб, скеровуючи та впорядковуючи наступну пізнавальну працю, сприяє подальшому розширенню та поглибленню відомостей. Людське пізнання за своєю природою й набуло наукового вигляду саме тоді, коли «здогадалося» простежити й зробити зрозумілими способи власного зародження. Метод передбачає кроки до вивчення явищ, упорядкування, систематизацію, корекцію нових і попередньо здобутих відомостей. Міркування та висновки формуються за допомогою норм і засад мислення на підставі емпіричних (оглядових і вимірювальних) даних про об'єкт. Підґрунтям для здобуття відомостей слугують оглядини й досліди, котрі, у свою чергу, можуть розглядатися як емпіричні прийоми (про них йтиметься згодом). Для роз'яснення оглядових фактів висуваються припущення й конструюються концепції, на підставі яких формулюються висновки та передбачення. Отримані прогнози підлягають перевірці дослідом або накопиченням оновленої інформації [10].

Тому дослідники О. Г. Данильян та О. П. Дзьобань узагальнюють, що «...науковий метод пізнання – метод, заснований на відтворному експерименті або спостереженні – відрізняється від інших методів пізнання (умоглядних

міркувань, «божественного» одкровення) набагато вищою мірою достовірності результатів» [10].

Можна цілковито стверджувати, що науковий метод дослідження реалізує цілий спектр базових аспектів для отримання надійних та об'єктивних знань.

До них належать такі, як:

- об'єктивність, де науковий метод прагне мінімізувати суб'єктивність дослідника, спираючись на факти та докази, отримані внаслідок ретельних спостережень та експериментів;
- систематичність, де дослідження проводяться за чітко визначеними кроками та процедурами, що забезпечує логічну послідовність і можливість контролювати процес;
- верифікація, де отримані результати повинні бути доступними для перевірки іншими дослідниками; тут експерименти та спостереження мають бути відтворюваними;
- відтворюваність – тут інші дослідники повинні мати змогу повторити дослідження за тією ж методологією та отримати схожі результати, що підтверджує надійність знань;
- достовірність – тут науковий метод спрямований на отримання знань, які відповідають дійсності та відображають сутність досліджуваних явищ.
- узагальнюваність – передбачає, що на основі конкретних даних науковий метод дозволяє формулювати загальні закономірності, принципи та теорії.
- прогностичність – тут наукові дані та знання, отримані за допомогою цього методу, часто дають змогу прогнозувати майбутні події або властивості об'єктів.

Тому науковий метод є надійним інструментом для отримання об'єктивних, перевірених і корисних знань про світ.

Для дослідження внутрішніх та зовнішніх відношень об'єкта наукового дослідження використовують процеси моделювання. На основі моделювання аналізують та загалом досліджують ті процеси, що не можуть бути вивчені.

Тому дослідники Ф. О. Чмиленко та Л. П. Жук стверджують, що «метод моделювання – ефективний засіб виявлення суттєвих ознак явищ та процесів за допомогою моделі (концептуальної, вербальної, математичної, графічної, фізичної тощо). Під моделлю розуміють уявну або матеріальну систему, яка, відображаючи або відтворюючи об’єкт дослідження, може замінити його так, що її вивчення дасть нову інформацію про цей об’єкт» [47].

Сам метод моделювання має таку ієрархічну структуру у вигляді спрощеної візуалізації:

- ініціалізація проблеми (завдання) (визначення проблеми, яку потрібно вирішити);
- пошук подібного (ошук існуючих рішень або підходів);
- формування моделі (створення моделі для розв’язання проблеми);
- побудова абстрактної змінної (визначення та використання абстрактних змінних у моделі);
- аналіз моделі (оцінка ефективності та правильності моделі);
- інтерпретація знань в оригінальній проблемній області (застосування результатів моделювання для вирішення початкової проблеми).

Процес візуалізації структури послідовності дій при науковому моделюванні з окремими послідовностями подано на рисунку 1.1:

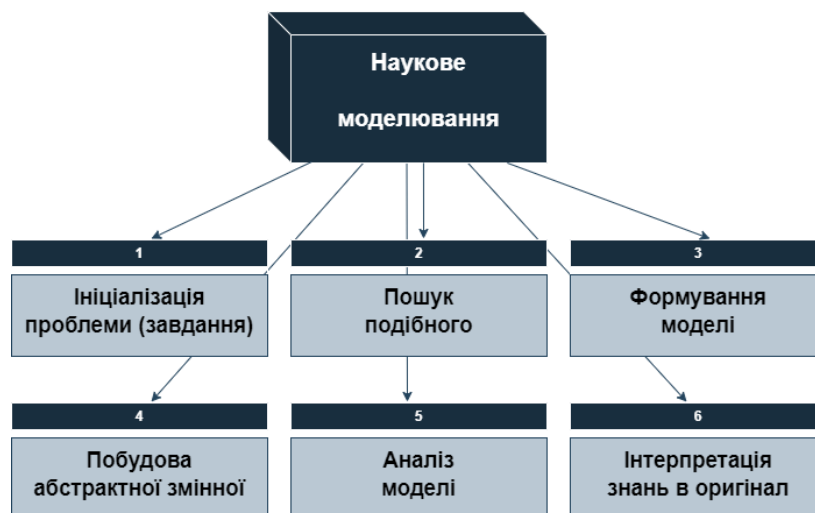

Рисунок 1.1 – Модель візуалізації структури послідовності дій при науковому моделюванні

Дослідники Ф.О. Чмиленко, Л.П. Жук трохи по іншому інтерпретують процес наукового дослідження. Першочергово вони виокремлюють етап під назвою «Збір даних». Дослідники зазначають, що хід особистого вивчення формує взаємодію науковця з предметом, і, як результат, він отримує перелік властивостей цього предмета. Отримані атрибути є основним підґрунтям для контролю працездатної гіпотези та розв'язання питання. В залежності від теми й завдання дослідження ці особливості можуть виступати у формі різноманітних показників предмета, взаємозв'язків між елементами предмета або його самого з іншими предметами, різноманітних залежностей його етапів існування від різних чинників і таке інше. Увесь комплекс подібних відомостей іменують відомостями про предмет, а точніше, початковими відомостями, щоб акцентувати прямий характер цих відомостей та потребу їх подальшого аналізу, опрацювання, розуміння [47].

Наступний крок за дослідниками Ф.О. Чмиленко, Л.П. Жук – це процес накопичення інформації або даних. Накопичення відомостей загалом мусить узгоджуватися із запланованим на попередній стадії порядком кроків, це уможливорює запобігти як пропускам в інформації, так і непотрібним витратам зусиль. Вкрай суттєво при цьому докладно й зрозуміло зафіксувати всі операції та отримувати відомості. Задля цього зазвичай оформлюють журнал дослідження, застосовують спеціальні інструменти реєстрації (відео-, звукозаписувальні пристрої тощо). Хід накопичення відомостей деталізують залежно від обраного способу та цілей самого наукового дослідження [47].

Інший крок – це процес ініціації експерименту. Згідно твердженням дослідників Ф.О. Чмиленко та Л.П. Жук «...експеримент – метод дослідження певного явища в керованих умовах. Його відмінність від спостереження полягає в активній взаємодії з досліджуваним об'єктом [47].

Ще один крок, який доповнює процес дослідження – це опрацювання даних. Накопичивши комплекс відомостей, науковець розпочинає їх опрацювання, здобуваючи інформацію вищого ґатунку, котру іменують наслідками. Коли в опрацюванні відомостей виявлено будь-які огріхи,

пропуски, розбіжності, то їх можливо усунути, здійснивши повторні вимірювання.

Важливим етапом реалізації процесів наукового дослідження – це їх представлення та реалізація у відповідний інформаційний продукт або певну результативну форму. Цими способами їх реалізації можуть бути:

1. Сукупність даних в цифровому вигляді: на їх підґрунті є можливість здійснити розбір у прийнятній формі, за наявності потрібних засобів.
2. Таблиці та діаграми з відомостями: за кожним питанням подають інформацію у вигляді відсоткового розподілу наслідків, однак без взаємозв'язку з іншими показниками.
3. Перехресні таблиці, де демонструють кореляційні залежності між декількома величинами. Вони надають змогу простежити взаємозалежність цілого ряду показників: наприклад, залежність величини N від різноманітних атрибутів та їх відомостей тощо.
4. Лаконічний аналітичний документ, в якому таблиці та діаграми супроводжуються аналітичними зауваженнями та стислими підсумками.
5. Розгорнутий аналітичний документ, що містить докладний розгляд наслідків дослідження, починаючи з опису способу дослідження та завершуючи підсумками й порадами [47].

Не менш важливим є ще одна фаза дослідження – розуміння або розшифрування результатів. Досить часто цей етап іменують теоретичним опрацюванням, акцентуючи його розбіжність з емпіричним статистичним перетворенням.

Дослідники Ф.О. Чмиленко та Л.П. Жук стверджують, що фаза «Пояснення результатів» або трактування – ще один етап наукового дослідження. Обробка даних призводить виключно до фіксації певних подій, що відносяться до досліджуваного предмета. Опис надає фіксуюче уявлення про предмет загалом. Тому необхідно відшукати роз'яснення виявленим подіям та розкрити єство предмета. Власне у встановленні єства предмета полягає

значення роз'яснення, хоч чимало науковців вважають, що роз'яснення – це зведення незвичайного до звичайного, невідомого до відомого [47].

Ще одна фаза – узагальнення відомостей або результатів дослідження. Зі слів дослідників Ф.О. Чмиленко, Л.П. Жук «...узагальнення – це виявлення для групи об'єктів (явищ) найбільш істотних рис, що визначають їх найважливіші якісні характеристики. Специфічні для окремих об'єктів властивості (одиночні й особливі) відкидають. З логічного погляду це індуктивний процес: від окремого до загального. Отримані в дослідженнях результати стосуються зазвичай конкретних ситуацій, окремих явищ і реакцій. Після пояснення цих окремих фактів потрібно здійснити їх проектування на більші множини. Мовою статистики це означає перенести результати з вибірки на всю популяцію і зрештою – на генеральну сукупність» [47].

І остання фаза наукового дослідження – генерація висновків та інтеграція результатів у сформовану систему знань.

Основні підсумки та висновки наукових розвідок стають відомими широкому загалу науковців через різноманітні форми оприлюднення. Ці форми слугують ключовим засобом донесення нових знань та результатів досліджень до наукової спільноти, сприяючи обміну ідеями та подальшому розвитку науки.

Оприлюднення основних результатів та ключових положень наукових досліджень є фундаментальним етапом у розвитку науки. Саме через цей процес наукова спільнота отримує можливість ознайомитися з новими знаннями, оцінити їхню значущість, використати для подальших розвідок та вступити в наукову дискусію. Основним інструментом для цього слугують наукові публікації, які виконують низку важливих функцій.

Перш за все, наукові публікації забезпечують фіксацію пріоритету науковця або наукового колективу у отриманні певних результатів. Перша публікація є офіційним засвідченням авторства наукового відкриття або нового знання. По-друге, вони є засобом поширення наукової інформації серед зацікавлених дослідників. Чим ширше розповсюджується публікація, тим більша ймовірність того, що нові знання будуть використані, перевірені та

розвинені іншими вченими. По-третє, наукові публікації слугують основою для наукової комунікації та дискусії. Вони створюють платформу для обміну ідеями, критики, висловлення альтернативних точок зору та спільного пошуку істини.

Важливу роль у цьому процесі відіграють науково-дослідні видання. До них належать:

- монографія. Вона характеризується як ґрунтовне наукове видання, яке всебічно досліджує певну проблему або тему, що розроблялася автором або колективом авторів протягом тривалого часу. Монографія відрізняється глибоким аналізом, широким охопленням літератури та обґрунтованими висновками;
- автореферат дисертації – можна охарактеризувати як короткий виклад основних результатів дисертаційного дослідження, поданий здобувачем наукового ступеня. Він містить актуальність теми, мету, завдання, методи дослідження, наукову новизну, практичне значення та основні висновки;
- препринт характеризують як попереднє видання наукової роботи, яке автор або автори самостійно розповсюджують до її офіційного опублікування у рецензованому виданні. Препринти слугують для швидкого обміну результатами досліджень та отримання попередніх відгуків від колег;
- тези доповідей представлені короткими науковими повідомленнями про основні результати наукових досліджень, представлені на наукових конференціях, симпозіумах, семінарах тощо. Вони публікуються у збірниках наукових видань конференцій, які можуть мати національний, студентський, регіональний або міжнародний рівень, залежно від масштабу заходу. Ці збірники забезпечують оперативне інформування про новітні розробки та сприяють налагодженню наукових контактів.

Також за способом виходу у світ наукові видання можна класифікувати на періодичні та неперіодичні. Періодичні видання виходять через певні

регулярні проміжки часу (наприклад, щомісяця, щокварталу, раз на рік) і мають нумерацію випусків. До них належать:

- наукові журнали, що представлені основним видом періодичних наукових видань, у яких публікуються статті, що пройшли процедуру рецензування. Наукові журнали можуть бути загальнонауковими або спеціалізованими за окремими галузями знань. Їхніми характеристиками є регулярність виходу, наявність редакційної колегії та рецензентів, міжнародне індексування (у базах даних Scopus, Web of Science тощо), ISSN (міжнародний стандартний серійний номер);
- наукові бюлетені, вісники – також характеризуються як періодичні видання наукових установ або університетів, які можуть містити наукові статті, повідомлення про наукове життя, хроніку подій тощо.

Неперіодичні видання виходять одноразово і не мають регулярної періодичності. До них належать:

- монографії;
- збірники наукових праць (тематичні, ювілейні тощо);
- матеріали конференцій (тези доповідей, статті);
- наукові звіти;
- підручники та навчальні посібники (хоча деякі можуть перевидаватися).

Особливе місце серед наукових публікацій займає наукова стаття. Це завершений, логічно структурований авторський науковий твір, який містить нові наукові результати або узагальнення вже відомих, призначений для публікації в науковому періодичному або неперіодичному виданні.

Існують різні види наукових статей, серед яких можна виділити:

- оригінальні дослідницькі статті – передбачають опис нового наукового дослідження, його методологію, результати та їхнє обговорення. Це основний вид наукових статей.
- оглядові статті – відображають систематичний аналіз та узагальнення результатів попередніх досліджень з певної теми. Вони допомагають

орієнтуватися в науковій літературі та визначати перспективні напрямки подальших досліджень.

- методологічні статті – представляють нові або модифіковані наукові методи, підходи або інструменти дослідження.
- короткі повідомлення – відображають стислий опис важливих нових результатів, які потребують швидкого оприлюднення.
- рецензії – результатуєчий аналіз опублікованих наукових праць (книг, статей).

Таким чином, наукові публікації у всьому їхньому різноманітті є незамінним інструментом для фіксації, поширення, обговорення та розвитку наукових знань, забезпечуючи прогрес у всіх галузях науки.

У контексті методологій наукових досліджень та форм і засобів їх представлення здійснено спробу провести взаємодію між ними, що дозволяє сформулювати наступні висновки. Основна увага була зосереджена на способах фіксації та трансляції результатів науково-дослідницької діяльності. Ключову роль у цьому процесі відіграють наукові публікації, що забезпечують пріоритетність, поширення та можливість верифікації отриманих знань. Розглянуто різноманіття науково-дослідних видань, включаючи монографії, автореферати, препринти та матеріали конференцій (тези доповідей), які є важливими каналами первинного оприлюднення наукових здобутків.

Окремо охарактеризовано періодичні (наукові журнали) та неперіодичні (збірники наукових праць) видання, їхні характеристики та значення для наукової комунікації. Детально охарактеризовано наукову статтю як основну форму представлення завершеного наукового дослідження, а також розглянуто її типологію (оригінальні статті, огляди, методологічні статті тощо).

Періодичні (наукові журнали) та не періодичні (збірники наукових праць) видання, їхні характеристики та значення для наукової комунікації є не менш важливими. Проведено аналіз наукової статті як основної форми представлення завершеного наукового дослідження, а також розглянуто її типологію. Проаналізовано методологічні основи наукового дослідження, зокрема

визначення наукового методу та його ключові риси як об'єктивність, та систематичність.

Запропонована взаємодія представлена у вигляді заглиблення у складну сферу систему наукової комунікації та репрезентації знань з наголосом на необхідності ретельного підходу до представлення наукових результатів, розуміння методологічних засад дослідницької діяльності та володіння навичками ефективної трансляції наукових ідей.

Таким чином, проаналізована структура підкреслила важливість як належної методологічної основи наукових досліджень, так і ефективних форм та засобів представлення їхніх результатів для забезпечення прогресу науки та обміну знаннями в академічному середовищі. Розуміння різноманіття наукових публікацій та принципів їхньої підготовки є ключовим елементом професійної діяльності науковця.

1.3 Система соціальних комунікацій як об'єкт наукового дослідження

Соціальна активність (або соціальна комунікація), у всій своїй багатогранності та різноманітності проявів, не може існувати у вакуумі. Її ефективне функціонування, досягнення поставлених цілей та забезпечення сталого розвитку вимагають налагодженого, керованого процесу обміну суспільно значущими відомостями. Цей інформаційний обмін є своєрідною кровоносною системою суспільства, що живить його структури, забезпечує узгодженість дій та сприяє прийняттю обґрунтованих рішень на всіх рівнях – від індивідуального до загальнодержавного.

Окрім вільного потоку інформації, суспільна діяльність потребує чітко визначених орієнтирів – усталених норм, правил та законодавчих актів. Ці регуляторні механізми слугують своєрідним каркасом, що визначає межі допустимої поведінки, координує взаємодію між різними соціальними суб'єктами та забезпечує передбачуваність суспільних процесів. Вони є відображенням колективного досвіду, цінностей та прагнень суспільства, що еволюціонують з часом, відображаючи зміни у світогляді та потребах.

Не менш важливим аспектом є формування певних модусів, або способів, самої суспільної діяльності. Йдеться про усталені практики, алгоритми дій та моделі поведінки, які формуються в процесі історичного розвитку та передаються з покоління в покоління. Ці модуси оптимізують соціальні процеси, роблять їх більш ефективними та передбачуваними, хоча з часом можуть потребувати адаптації до нових умов та викликів.

Для забезпечення безперервності суспільного розвитку та збереження набутого досвіду існує нагальна потреба у формулюванні певних форм закріплення цієї суспільно значущої інформації. Йдеться про різноманітні носії інформації – від усних переказів та традицій до письмових документів, цифрових баз даних та віртуальних архівів. Ці форми забезпечують не лише збереження знань у часі, але й їхню ефективну передачу як діючим соціальним суб'єктам, забезпечуючи їхню обізнаність та компетентність, так і наступним поколінням, формуючи їхню ідентичність, світогляд та культурну спадщину. Таким чином, керований обіг інформації, усталені норми, способи діяльності та надійні форми її закріплення є невід'ємними складовими сталого та прогресивного розвитку будь-якого суспільства.

Вчені О. Поліщук, О. Дікунова та О. Кравченко подають визначення терміну «соціальна комунікація» як «...процес передачі, переробки та сприйняття (загалом цілеспрямованого обміну) між соціальними суб'єктами цілісних знакових повідомлень, у яких відображені соціально значущі для них інформація, знання, ідеї, емоції тощо, обумовлений низкою соціально значимих оцінок, конкретних ситуацій, комунікативних сфер і норм спілкування, прийнятих у даному суспільстві» [29].

Дослідник О.М. Холод, аналізуючи праці В. В. Різуна та Г. Г. Почепцова, стверджує, що зазначені дослідники під терміном «соціальних комунікацій» розуміють «...як обмін між людьми або іншими соціальними суб'єктами цілісними знаковими повідомленнями, у яких відображені інформація, знання, ідеї, емоції тощо, зумовлений цілим рядом соціально значимих оцінок,

конкретних ситуацій, комунікативних сфер і норм спілкування, прийнятих у цьому суспільстві» [41]

Дослідниця Н. І. Моїсєєва у своїх дослідження в контексті соціальних комунікацій стверджує, що знаковою подією в розвитку соціальних комунікацій стало набуття ним цифрового вигляду нарівні з усним та письмовим, що в обставинах медійного середовища демонструють схильність до об'єднання в багатоканальних засобах зв'язку. Автор Н. І. Моїсєєва зазначає, що експерти констатують зміну в суспільно-комунікативній активності стосовно перетворення інструментів зв'язку, а також способу суспільно-комунікативного творення. З її бачень видно, що реалізація цієї активності потребує від її учасників постійного спілкування, де воно стає головним способом узгодження ймовірних намірів та потреб, координування особистих дій і функцій, окреслення природи відносин та керування всією активністю [23].

Автор Н. І. Моїсєєва стверджує, що у контексті інформаційного суспільства особливу значущість отримали комунікативні зв'язки, що передбачають упевненість у цілях налагодження взаємної взаємодії, формування необхідного рівня сприйняття інформації, що передається, розуміння позицій, напрямків, характеру інформації та знань, які циркулюють. Комунікаційна сфера постала на ґрунті спілкування і згодом, у міру набуття інституційних ознак, утвердилася як самостійна галузь діяльності, що володіє своїми специфічними рисами, на відміну від безпосереднього спілкування [23].

Також дослідниця Н. І. Моїсєєва формує думку стосовно виникнення ситуаційної проблеми в руслі формування методологічних підходів щодо соціально-комунікаційних досліджень в руслі наукових процесі, що виникає через розбіжності щодо її об'єкта. Авторка зазначає, що розбіжності постають через спроби «...поставити у центр міркувань один із елементів комунікаційного процесу або аспект характеристики комунікації як суспільного явища, або одну з форм соціально-комунікаційної дії» [23].

Як зазначає дослідниця В. О. Ільганаєва, займаючись аналізом функціонування комунікації остання досить часто представлялась як процес обміну повідомленнями або спілкуванням. Саме спілкування перейшло у невід'ємну форму будь якого процесу, де потрібен обмін даними для досягнення певного висновку або результату. Процес комунікація реалізується на основі виокремлено форми, а саме вербальної комунікації або мовлення. Сам процес комунікації між об'єктами спілкування реалізується на основі мовленнєвої практики формуючи конструкції повідомлень, що відображають цілісні знання, сформовані ідеї, різноманітні стани тощо [13].

Як стверджує вчений О. М. Холод, посилаючись на дослідження А. В. Соколова, «...соціальна комунікація – необхідний аспект, невід'ємна частина культури, і еволюція людської культури є водночас соціально-комунікаційна еволюція [45].

З точки зору автора О. М. Холод поняття концепції соціальної комунікації в контексті «метатеорії» базується на тому, що ця ж соціальна комунікація повинна бути інтегрована замість «метатеорії», що інтерпретує решту соціально-комунікаційних наукових досліджень в контексті загальноприйнятої системи наукового пізнання або дослідження [45].

На основі досліджень О. М. Холод положення соціальних комунікацій зафіксовано не на перетині меж наукових знань і наук самої системи соціально-комунікаційних наук на фоні узагальненої системи наукового дослідження або знання. Соціальні комунікації або система соціально-комунікаційних наук перебуває усередині самої системи. В центрі перетину соціальних комунікацій відображається «метатеорія соціальної революції». Тому соціальні комунікації переходять у зону метатеорії, що дозволяє інтерпретувати усі науки, але не богослів'я, філософію та математику [45]:

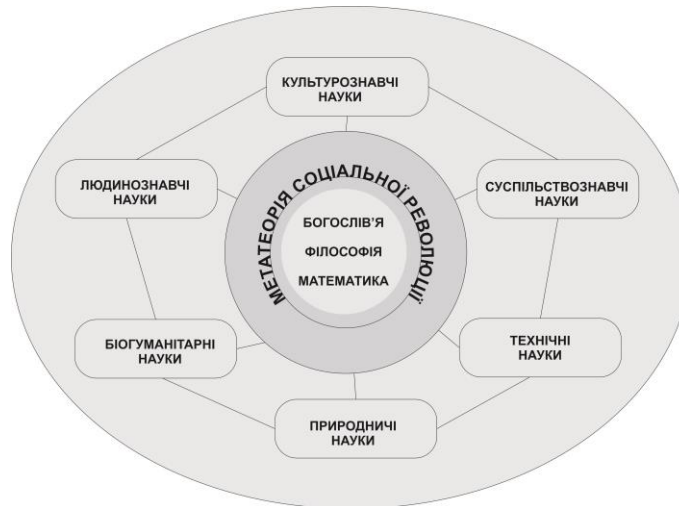

Рисунок 1.2 – Система соціально-комунікаційних наук на фоні системи наукового знання

Систему соціальних комунікацій можна вважати складним і багатогранним поняттям, яке описує сукупність взаємопов'язаних елементів, процесів та інститутів, що забезпечують обмін інформацією, ідеями, цінностями та емоціями між соціальними суб'єктами (окремими людьми, групами, організаціями, суспільством в цілому). Сама система передбачає таку узагальнену структуру:

- суб'єкти комунікації – це ті, хто бере участь у комунікаційному процесі - від окремих індивідів до великих соціальних груп та інститутів. Вони можуть бути як відправниками, так і отримувачами повідомлень;
- повідомлення – це інформація, ідеї, думки, емоції, знання, цінності, які передаються між комунікантами. Повідомлення можуть бути різної форми (вербальні, невербальні, текстові, візуальні, аудіо тощо);
- канали комунікації – це шляхи, за допомогою яких передаються повідомлення. Вони можуть бути особистими (безпосереднє спілкування), груповими (наради, лекції), масовими (телебачення, радіо, преса), цифровими (мережа Інтернет, соціальні мережі, месенджери) тощо;

- коди та знакові системи – це набори символів, правил та домовленостей, які використовуються для кодування та декодування повідомлень (мова, жести, міміка, візуальні образи, музика тощо);
- контекст – це соціальне, культурне, історичне, політичне та ситуативне середовище, в якому відбувається комунікація. Контекст значно впливає на значення повідомлень та їхнє сприйняття;
- зворотний зв'язок – це реакція отримувача на повідомлення відправника. Зворотний зв'язок дозволяє об'єктам комунікаційних процесів розуміти, наскільки ефективно відбулася передача та розуміння інформації, та коригувати подальшу комунікацію;
- комунікаційні інститути – це соціальні структури, організації та установи, які спеціалізуються на виробництві, розповсюдженні та регулюванні інформації (засоби масової інформації, освітні заклади, культурні організації, інтернет-провайдери, органи державної влади тощо);
- комунікаційні процеси – це динамічні послідовності дій, пов'язані з передачею та обміном інформацією (міжособистісне спілкування, публічні виступи, медіа-комунікація, міжкультурна комунікація тощо);
- комунікаційні ефекти – це зміни у знаннях, ставленнях, поведінці та емоціях соціальних суб'єктів, які є результатом комунікаційних процесів.

Основна функція системи соціальних комунікацій полягає у забезпеченні соціальної інтеграції, передачі культурних цінностей, координації дій, формуванні громадської думки, задоволенні інформаційних потреб та здійсненні соціального контролю.

У сучасному світі система соціальних комунікацій зазнає значних трансформацій під впливом розвитку цифрових технологій, що призводить до появи нових форм комунікації, зміни ролі традиційних медіа та виникнення нових комунікаційних інститутів. Тому «система соціальних комунікацій» є складною мережею, що об'єднує всіх учасників інформаційного обміну та забезпечує функціонування суспільства як єдиного цілого.

Систему соціальних комунікацій можна розглядати як широкий контекст, в якому здійснюються наукові дослідження та відбувається представлення їхніх результатів. Ці поняття пов'язані наступним чином: система соціальних комунікацій надає різноманітні канали, через які науковці можуть представляти свої дослідження, тому мова йде про канали поширення наукової інформації. До каналів поширення наукової інформації належать періодичні видання (наукові журнали), що представлені формалізованими каналами для публікації рецензованих наукових статей, що є ключовим способом донесення нових знань до наукової спільноти, неперіодичними виданнями (монографії, збірники конференцій), що забезпечують більш глибоке та широке представлення результатів окремих досліджень або колективної роботи, конференціями, симпозіумами, семінарами (науковими), що існують у вигляді платформ для усного представлення доповідей, обміну ідеями та налагодження особистих контактів між науковцями, Інтернет та цифровими платформами, до яких входять веб-сайти наукових установ, репозиторії, соціальні мережі для науковців (наприклад, ResearchGate, Academia.edu) та інші онлайн-ресурси, що забезпечують швидке поширення препринтів, статей, презентацій та іншої наукової інформації, засобами масової інформації (науково-популярні видання, телебачення, радіо) у вигляді каналів для популяризації наукових досягнень серед широкої громадськості, аудиторіями наукової комунікації у вигляді системи соціальних комунікацій, що визначає аудиторію, на яку спрямоване представлення наукових досліджень. До них належать науковці у тій самій або суміжних галузях знань, представники практичної сфери, зацікавлені у впровадженні наукових розробок, політики та особи, що приймають рішення, для обґрунтування стратегій та політик на основі наукових даних, широка громадськість з метою підвищення наукової грамотності та інформування про досягнення науки.

Система соціальних комунікацій включає різноманітні форми представлення наукової інформації, адаптовані до різних каналів та аудиторій, серед яких:

- наукові статті (структуровані тексти, що детально описують методологію, результати та обговорення дослідження);
- доповіді та презентації (усне представлення ключових аспектів дослідження, часто супроводжуване візуальними матеріалами);
- постери (стисле візуальне представлення основних результатів дослідження);
- звіти про дослідження (детальні документи, що фіксують весь процес та результати наукової роботи);
- науково-популярні статті та література (адаптоване представлення складних наукових концепцій для неспеціалізованої аудиторії);
- візуалізації даних (графіки, діаграми, інфографіка) (засоби для наочного представлення кількісної та якісної інформації).

Система соціальних комунікацій також відображає соціальні, культурні та політичні фактори, які можуть впливати на те, як наукові дослідження сприймаються та поширюються. Наприклад, суспільний інтерес до певної проблеми може підвищити увагу до відповідних наукових публікацій. Система соціальних комунікацій є тим середовищем, в якому наукові дослідження знаходять своє відображення та поширення. Ефективне використання каналів та форм представлення інформації в рамках цієї системи є ключовим для забезпечення впливу науки на суспільство та подальшого розвитку знань. Зв'язок системи соціальних комунікацій з науковими дослідженнями та способами їх представлення є фундаментальним для бібліотечної, архівної сфер та загалом для розвитку всіх наук.

Система соціальних комунікацій є інфраструктурою для наукових досліджень. Вона забезпечує такі процеси, як пошук інформації, де науковці використовують бібліотеки, архіви, онлайн-бази даних (частини системи соціальних комунікацій) для пошуку існуючих досліджень, літератури та першоджерел, необхідних для їхньої роботи, обмін знаннями – тут наукові публікації (статті в журналах, монографії, матеріали конференцій), доповіді,

презентації є способами представлення результатів досліджень, які циркулюють через систему соціальних комунікацій, сприяючи обміну ідеями та критиці. Не менш важливим в цьому руслі є процеси наукової співпраці, що реалізовані у формі конференцій, наукових дослідницьких мереж, онлайн-платформ (елементи системи соціальних комунікацій), що полегшують співпрацю між науковцями з різних установ та країн.

Система соціальних комунікацій виконує функцію популяризації науки. Науково-популярні видання, лекції, виставки (канали системи соціальних комунікацій) доносять наукові досягнення до широкої громадськості, підвищуючи наукову грамотність та суспільну підтримку науки. На основі цих процесів відбувається оцінка та визнання наукових досліджень. Публікації в авторитетних журналах, цитування, участь у конференціях є формами наукової комунікації, які впливають на оцінку якості досліджень та визнання науковців.

Якщо прив'язувати систему соціальних комунікацій до бібліотечної сфери, то саме бібліотеки є ключовими інститутами в системі соціальних комунікацій, що забезпечують доступ до наукової інформації та її збереження. Процеси зберігання та каталогізації є невід'ємними елементами цієї ієрархії та представленої структури, де акумулюються та систематизуються наукові публікації у різних форматах, роблячи їх доступними для дослідників, надання доступу до наукових ресурсів бібліотеками дозволяє реалізувати фізичний та електронний вхід до наукових масивів даних, включаючи книги, журнали, бази даних тощо. Також бібліотекарі допомагають науковцям у пошуку необхідної інформації, навчають навичкам інформаційної грамотності у формі інформаційного супроводу. Слід згадати і про міжбібліотечний обмін, де бібліотеки співпрацюють для забезпечення доступу до рідкісних або відсутніх у їхніх фондах матеріалів. І у русі процесів інформатизації та використання новітніх засобів та інструментів роботи з електронними даними широко застосовується процес цифровізації, що дозволяє бібліотекам оцифровувати наукові матеріали, розширюючи їхню доступність через цифрові канали комунікації.

Бібліотечна діяльність тісно пов'язана і з архівною сферою. Архіви є центрами збереження первинних джерел наукової інформації, що передбачають зберігання першоджерел, в тому числі і наукових, до яких входять рукописи, листи, фотографії, протоколи досліджень та інші унікальні матеріали, що є важливим підґрунтям для історичних та міждисциплінарних наукових досліджень, описи та каталогізацію, де архіви здійснюють опис та каталогізацію архівних документів, полегшуючи їх пошук та використання науковцями. Також передбачено реалізацію надання доступу дослідникам з можливістю працювати з першоджерелами, дотримуючись встановлених правил. Невід'ємним елементом залишаються і виставки та публікації, за допомогою яких архіви можуть організовувати виставки та видавати збірники документів, популяризуючи історичні наукові досягнення.

В руслі дослідження соціальних комунікацій і її зв'язків з науковою діяльністю виникає поняття «наукової комунікації». Автори О. В. Діденко, С. П. Шумовецька та А. О. Наконечна зазначають, що наукова взаємодія або комунікація є значущою частиною кожної науки, еволюцією інструментів цієї взаємодії. Саме вона охоплює дослідницькі відомості, види взаємодії та правила взаємодії. Автори О. В. Діденко, С. П. Шумовецька та А. О. Наконечна стверджують, що «...визначення змісту поняття «наукова комунікація» залежить від підходу до розуміння наукової комунікації. З позиції філософії, наукова комунікація – соціальний процес, який відображає суспільну структуру й виконує у ній об'єднувальну функцію. Вона являє собою функціональну підсистему в рамках системи руху наукової інформації для отримання нового знання, співавторство, передачу одержаної інформації іншим спеціалістам, популяризацію, практичне використання знань» [11].

Автори О. В. Діденко, С. П. Шумовецька та А. О. Наконечна пропонують визначення терміну «наукова комунікація», а саме «...це пізнавальні та соціальні відносини, які відбуваються всередині наукового співтовариства для створення та використання наукового знання, обміну науковою інформацією, надання колективної оцінки наукової праці» [11]

Також автори О. В. Діденко, С. П. Шумовецька та А. О. Наконечна стверджують, що взаємодія у спілкуванні або комунікації може бути визнана результативною, коли в дослідницькій спільноті науковців та практиків акумульовано певну наукову інформацію, котра має стати об'єктом дискусії в науково-педагогічному середовищі. Дослідницька робота вимагає циркуляції відомостей між учасниками цієї праці. Обмін науковою інформацією та даними є обов'язковою передумовою успішного функціонування суб'єкта дослідження, і, на основі наукових досліджень, результатує зростання наукових досліджень [11]

Тому система соціальних комунікацій у поєднанні з науковою комунікацією є життєво необхідним середовищем для наукових досліджень та їхнього представлення. Бібліотеки та архіви, як важливі складові цієї системи, забезпечують збереження, організацію та доступ до наукової інформації, сприяючи розвитку науки в усіх її галузях. Ефективна робота цих інститутів та використання різноманітних каналів комунікації є критично важливими для прогресу наукового знання та його впливу на суспільство.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ІФНТУНГ)»

2.1 Структура та діяльність науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ

Науково-технічна бібліотека Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (ІФНТУНГ) є ключовим елементом інформаційної інфраструктури університету, що забезпечує доступ до документованих традиційних й електронних знань для підтримки соціальної комунікації у вигляді освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності. Її фонди структуровані за типами носіїв інформації та змістовними характеристиками.

Науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ у контексті соціальної комунікації виконує кілька ключових базових функцій, за допомогою яких НТБ виступає централізованим сховищем різноманітних документованих знань – від друкованих книг та журналів до електронних ресурсів. Це забезпечує збереження інформації у часі та її доступність для майбутніх поколінь студентів, викладачів та науковців, сприяючи безперервності передачі знань у межах університетської спільноти, і, в свою чергу, дозволяє накопичувати та зберігати наукові знання, бібліотека систематизує та каталогізує наявні ресурси, створюючи логічну структуру для полегшення пошуку необхідної інформації. Електронний каталог та інші навігаційні інструменти дозволяють користувачам ефективно орієнтуватися у великому обсязі інформації, сприяючи швидкому та зручному доступу до потрібних знань, що в кінцевому випадку формує науковий інформаційний бібліотечний простір.

Однією з основних та базових функцій НТБ ІФНТУНГ є надання можливості користувачам отримувати необхідну інформацію незалежно від її формату. Це включає видачу книг, надання доступу до електронних баз даних та онлайн-джерел, а також забезпечення простору для роботи з інформаційними

матеріалами (читальні зали). Таким чином, бібліотека виступає соціальним комунікаційним каналом між знанням та його споживачами та реалізує можливість доступу до усього спектру інформації.

Невід'ємним процесом роботи НТБ ІФНТУНГ є сприяння науковій комунікації, де НТБ виступає як платформа для обміну науковими знаннями та ідеями. Через надання доступу до наукових публікацій, організацію наукових заходів (виставки, презентації), підтримку інституційного репозитарію, вона сприяє поширенню результатів наукових досліджень, налагодженню зв'язків між науковцями та стимулюванню наукової дискусії.

Одна з функцій НТБ ІФНТУНГ є підтримка інформаційної грамотності відвідувачів, що реалізовується через виконання бібліотекою освітніх функцій, навчаючи забезпечення користувачів НТБ ефективними стратегіями пошуку, оцінки та використання наукової інформації. Проведення тренінгів, консультацій з питань роботи з інформаційними ресурсами підвищує інформаційну культуру університетської спільноти, роблячи процес соціальної комунікації знань більш якісним та усвідомленим.

Однією з не менш важливих функцій НТБ ІФНТУНГ є культурно-просвітницька діяльність. Цю функцію бібліотека проводить через обмін науковими знаннями як центр культурного обміну, організовуючи виставки, презентації книг, зустрічі з авторами. Це сприяє не лише поширенню знань, але й формуванню ціннісних орієнтацій та розширенню культурного кругозору членів університетської спільноти.

Функціонування бібліотеки починається зі збору та каталогізації різноманітних ресурсів. Це не лише друковані книги, журнали, дисертації, а й електронні бази даних, наукові статті, методичні матеріали. Бібліотекарі ретельно описують кожен документ, щоб його легко можна було знайти в каталозі.

Основна діяльність науково-технічної бібліотеки спрямована на забезпечення доступу користувачів до усіх ресурсів. Студенти приходять сюди, щоб знайти необхідну літературу для навчання, підготуватися до семінарів та

іспитів. Викладачі та науковці використовують фонди бібліотеки для проведення досліджень, написання статей та монографій, відстеження новітніх досягнень у своїй галузі.

Для зручності користувачів бібліотека обладнана читальними залами, де можна працювати з усім спектром як наукової, так і іншого жанру літератури. Також передбачено доступ до комп'ютерів з можливістю ознайомлення з електронним депозитарієм науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ, вихід у локальну та глобальну мережі. Бібліотекарі надають консультації, допомагають з пошуком інформації, рекомендують літературу з необхідної тематики.

Крім того, науково-технічна бібліотека часто є центром наукового спілкування. Тут відбуваються заходи з презентації нових книг, наукові семінари, зустрічі з авторами, дискусійні форуми тощо. Бібліотека сприяє поширенню знань та обміну ідеями між членами університетської спільноти.

Важливою частиною діяльності є також підтримка власних наукових публікацій університету. Бібліотека займається оцифруванням університетських видань, створенням електронних архівів, забезпеченням їхньої видимості в науковому світі.

Таким чином, науково-технічна бібліотека в університеті є ключовим елементом інфраструктури, що забезпечує інформаційні потреби студентів, викладачів та науковців, сприяє розвитку освіти та науки. Це місце, де минуле зустрічається з майбутнім через призму знань.

Важливою є роль НТБ ІФНТУНГ у контексті наукових досліджень та представлення інформації в системі соціальних комунікацій. Бібліотека тут виступає не лише сховищем знань, але й активним учасником процесу наукової комунікації.

З точки зору наукових досліджень, науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ є першоджерелом наукової інформації. Науковці звертаються до її фондів для пошуку теоретичних засад своїх робіт, вивчення попередніх досліджень у своїй галузі та суміжних дисциплінах. Доступ до широкого спектру наукових журналів, монографій, збірників наукових праць, а також до

спеціалізованих баз даних, дозволяє дослідникам бути в курсі останніх наукових досягнень та уникати дублювання вже виконаних робіт. Бібліотека надає інструменти для якісного інформаційного пошуку, допомагаючи орієнтуватися у величезному масиві наукової інформації.

Усі ці функції в сукупності роблять науково-технічну бібліотеку ІФНТУНГ важливим елементом системи соціальних комунікацій в університеті, забезпечуючи циркуляцію знань, підтримку наукового діалогу та сприяючи інтелектуальному розвитку суспільства.

Науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ представлена двома фондами – друкований фонд та електронні інформаційні ресурси.

Організаційна структура науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ представлена на рисунку 2.1.

Друкований фонд НТБ ІФНТУНГ передбачає великий масив літератури різного жанру, включаючи:

- наукові видання (монографії, збірники наукових праць, матеріали наукових форумів, що відображають результати оригінальних досліджень, проведених як в університеті, так і за його межами, у сферах, релевантних профілю навчального закладу);
- навчальні матеріали (навчальні посібники, підручники, методичні розробки, лабораторні практикуми, що призначені для забезпечення якісного засвоєння навчальних дисциплін студентами різних спеціальностей та рівнів підготовки;
- періодичні наукові видання (наукові журнали, фахові вісники, в т.ч. університетські, що містять актуальні статті, огляди та рецензії, відображаючи сучасний стан розвитку відповідних галузей знань;
- матеріали студентських, галузевих та міжнародних конференцій;
- спеціалізовані офіційні документи (дисертаційні дослідження та автореферати, що є кваліфікаційними науковими працями, а також звіти про виконані науково-дослідні проекти;

- фонд художньої літератури (додаткова колекція для сприяння культурному розвитку та організації дозвілля членів університетської спільноти);
- колекція рідкісних та цінних видань (унікальні документи, що мають історичну, наукову або бібліографічну значущість, відображають становлення та розвиток окремих наукових напрямів).

Особливу роль у сучасному цифровому просторі та діяльності бібліотек відіграють електронні видання, що представлені електронними інформаційними ресурсами НТБ ІФНТУНГ і представлені:

- великим електронним каталогом (інтерактивна система пошуку, що містить бібліографічні описи усіх наявних у фондах документів, забезпечуючи оперативний та адресний доступ до інформації);
- інституційний депозитарій (цифрове сховище наукових та навчально-методичних матеріалів, створених співробітниками та здобувачами освіти університету, з метою їхньої популяризації та забезпечення відкритого доступу);
- передплачені та вільнодоступні електронні бази даних (агреговані колекції наукових публікацій, рефератів та аналітичних матеріалів від провідних світових та вітчизняних наукових видавництв та організацій);
- електронні версії навчально-методичної документації (оцифровані навчальні плани, робочі програми дисциплін, конспекти лекцій та інші матеріали, що підтримують освітній процес);
- оцифрований фонд унікальних видань (електронні копії рідкісних документів, що забезпечують їхню фізичну збереженість та розширюють можливості ознайомлення з ними);
- інтерактивна платформа для віддаленого доступу у вигляді доступу до бази даних бібліотеки на базі веб-сайту (забезпечення можливості користувачам отримувати доступ до частини електронних ресурсів поза межами бібліотеки, режим онлайн-читання).

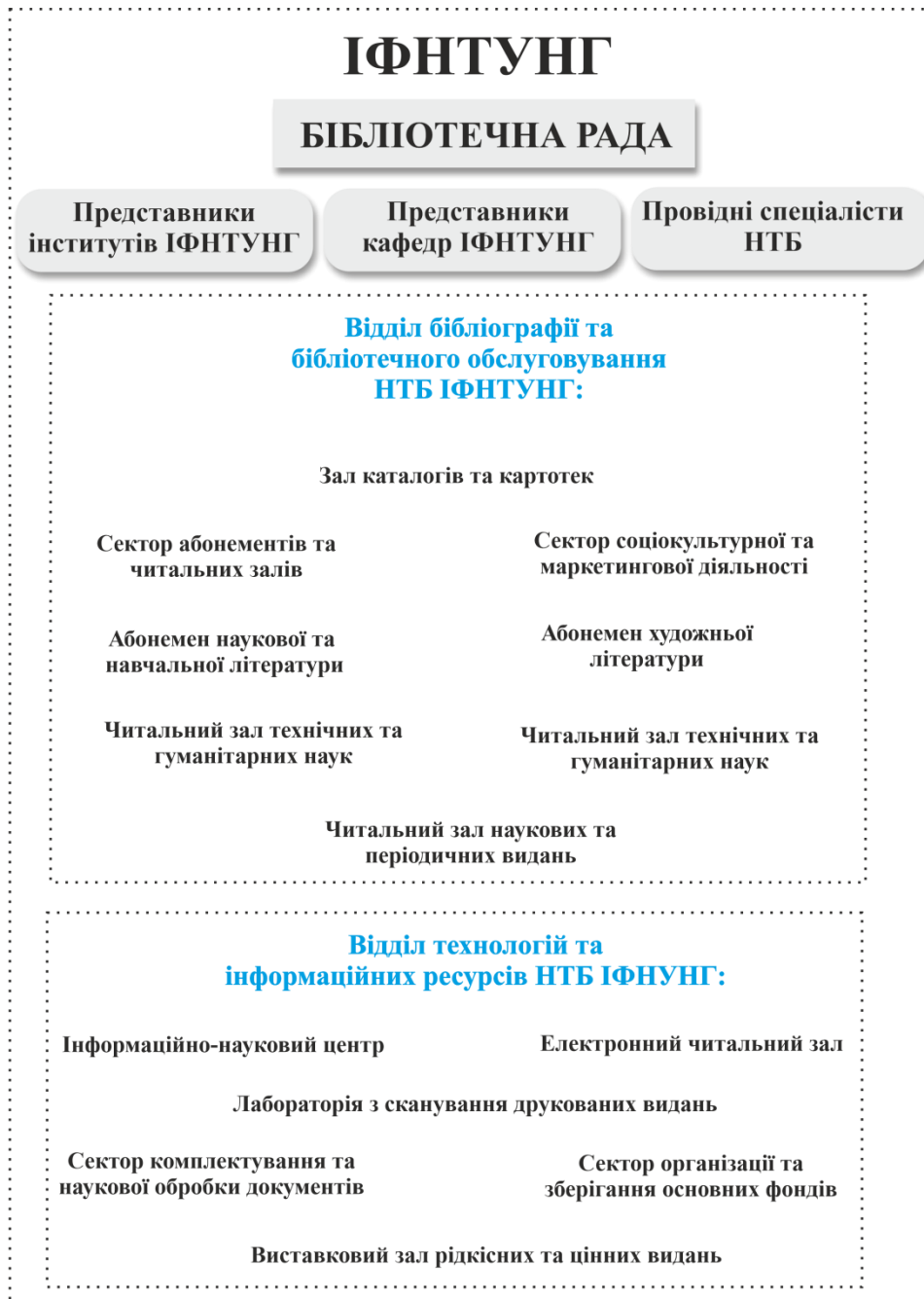

Рисунок 2.1 – Організаційна структура НТБ ІФНТУНГ

Бібліотека також надає комплекс інформаційних послуг, спрямованих на задоволення потреб користувачів, включаючи довідково-консультаційну підтримку, допомогу в пошуку інформації, складання бібліографічних довідок та списків літератури, організацію тематичних виставок та презентацій нових надходжень, а також проведення навчальних заходів з питань інформаційної грамотності. Функціонує система міжбібліотечного обміну для розширення доступу до інформаційних ресурсів інших бібліотек.

2.2 Особливості функціонування процесу наукового дослідження та способи представлення інформації у системі соціальних комунікацій (на прикладі науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ)»

Проблема представлення інформації у системі соціальних комунікацій є особливо актуальною для наукової сфери. Наукові знання повинні бути не лише отримані, але й ефективно поширені серед наукової спільноти та за її межами. Науково-технічна бібліотека відіграє тут важливу роль, виступаючи посередником у цьому процесі.

Одним із способів представлення інформації є публікація наукових праць. Бібліотека підтримує цей процес, надаючи доступ до ресурсів для оформлення статей відповідно до вимог різних наукових видань. Вона може також співпрацювати з університетським видавництвом, сприяючи публікації монографій та збірників наукових праць, підготовлених науковцями університету.

З розвитком цифрових технологій, бібліотеки активно впроваджують електронні форми представлення наукової інформації. Створення електронних репозитаріїв університетських наукових праць, оцифрування архівних матеріалів, забезпечення відкритого доступу до наукових публікацій – усе це сприяє розширенню аудиторії наукових досліджень та підвищенню їхньої цитованості. Бібліотека стає платформою для поширення наукових знань у глобальному інформаційному просторі.

Крім того, бібліотека може організовувати наукові комунікаційні заходи, такі як наукові семінари, конференції, круглі столи, де науковці можуть безпосередньо обмінюватися результатами своїх досліджень. Представлення наукової інформації на цих заходах відбувається у формі доповідей, презентацій, дискусій, що сприяє глибшому розумінню та критичному осмисленню наукових знань.

Таким чином, науково-технічна бібліотека університету є ключовим елементом у системі соціальних комунікацій наукового знання. Вона

забезпечує не лише доступ до інформації, необхідної для проведення досліджень, але й створює умови для ефективного представлення та поширення результатів цих досліджень серед наукової спільноти та суспільства в цілому. Бібліотека сприяє інтеграції університетської науки у світовий науковий простір, підвищуючи її видимість та впливовість.

Наукове дослідження, як складний когнітивний та практичний процес, не існує саме по собі. Його функціонування глибоко інтегроване в систему соціальних комунікацій, де відбувається обмін, поширення та оприлюднення знання, що створюється. Розглядаючи цей процес крізь призму діяльності науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ, можна виокремити певні особливості.

Однією з ключових особливостей слід назвати діалектичне поєднання між індивідуальним процесом наукового пошуку та колективною природою наукового знання. Усі науковці та дослідники, які використовують фонди НТБ ІФНТУНГ, використовують вже наявні масиви знань, що є результатом комунікації попередніх поколінь науковців. Тому НТБ є своєрідним «колективним розумом», що зберігає та передає наукову спадщину наступним поколінням.

Способи представлення інформації в системі соціальних комунікацій наукового знання є критично важливими, а особливо у діяльності НТБ ІФНТУНГ. Традиційні форми, такі як друковані публікації, монографії та конференційні матеріали, акумулюються та зберігаються НТБ, забезпечуючи їхню довготривалу доступність. Однак, сучасні тенденції до цифровізації та відкритого доступу формують перед НТБ ІФНТУНГ сучасні та новітні виклики й можливості. Електронні репозитарії, бази даних, автоматизовані системи управління ресурсами та онлайн-платформи змінюють способи поширення наукової інформації, роблячи її більш оперативною та доступною для ширшого кола користувачів.

Тут проблема полягає у збалансуванні між необхідністю широкого розповсюдження наукових результатів для їхньої верифікації та подальшого розвитку, а також питаннями інтелектуальної власності та академічної

добročесності. НТБ ІФНУНГ, як установа, що зберігає та надає доступ до наукової інформації, перебуває в центрі цих суперечностей. Їй необхідно забезпечувати та підтримувати не тільки вільний доступ до знань, але й сприяти дотриманню норм академічної добročесності.

Ще однією особливістю є роль НТБ ІФНУНГ як комунікаційного хабу між різними учасниками наукового процесу – студентами, викладачами, науковцями, представниками промисловості, освітніх закладів інших рівнів тощо. Тут НТБ ІФНУНГ представлена місцем для обміну науковими ідеями та концепціями, організацією проведення наукових семінарів та презентацій, сприяючи таким чином неформальній комунікації та народженню нових наукових співпраць.

Функціонування наукового дослідження тісно переплетене зі способами представлення інформації у системі соціальних комунікацій. Науково-технічна бібліотека ІФНУНГ, як приклад спеціалізованої університетської технічної бібліотеки, відіграє багатогранну роль у цьому процесі, виступаючи не лише сховищем знань, але й активним учасником наукової комунікації, посередником між минулим та майбутнім наукових досліджень, а також майданчиком для обміну ідеями та поширення наукових результатів.

Одним з сучасних засобів представлення наукової інформації наукових досліджень в системі соціальних комунікацій є веб-сайт НТБ ІФНУНГ, що розміщений за адресою <https://library.nung.edu.ua/> з цілодобовим доступом до її наукових електронних ресурсів. Загальний вигляд веб-сторінки бібліотеки наведено у додатку А.

Веб-сайт науково-технічної бібліотеки ІФНУНГ є яскравою ілюстрацією того, як система соціальних комунікацій інтегрується з процесом наукових досліджень у контексті представлення інформації. Він перестає бути просто віртуальною вітриною бібліотечних фондів, а перетворюється на багатофункціональний інструмент, що опосередковує спілкування між різними учасниками наукового та освітнього процесів.

Розглядаючи його як засіб представлення інформації, веб-сайт забезпечує багаторівневий доступ до знань. Через електронний каталог дослідники, викладачі та студенти отримують можливість оперативно знаходити необхідні друковані та електронні ресурси, незалежно від їхнього фізичного розташування. Це спрощує процес наукового пошуку, дозволяючи швидко орієнтуватися у наявних знаннях та використовувати їх як фундамент для нових досліджень.

Інституційний репозитарій, інтегрований у веб-сайт, є прямим втіленням соціальної комунікації наукових результатів. Завантажуючи свої наукові праці, університетські дослідники роблять їх доступними для широкого кола колег, сприяючи таким чином обміну знаннями, цитуванню та подальшому розвитку наукових ідей. Це створює своєрідний віртуальний науковий простір, де відбувається комунікація між авторами та читачами наукових праць.

Посилання на передплачені та вільнодоступні наукові бази даних, розміщені на веб-сайті, розширюють інформаційні горизонти користувачів, надаючи їм доступ до світових наукових ресурсів. Це сприяє інтеграції університетської науки у глобальний науковий простір, полегшуючи обмін ідеями та співпрацю з науковцями з інших установ.

Окрім представлення власне наукової інформації, веб-сайт виконує важливу комунікативну функцію, інформуючи про події, ресурси та послуги бібліотеки. Новини, оголошення про наукові семінари, виставки нових надходжень – усе це сприяє налагодженню зв'язку між бібліотекою та її користувачами, стимулюючи їхню взаємодію та залученість до наукового життя університету.

Веб-сайт науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ є не просто інформаційним ресурсом, а динамічним інструментом соціальної комунікації, що підтримує процес наукових досліджень через забезпечення доступу до знань, сприяння обміну науковими результатами та налагодження комунікації між різними учасниками наукового та освітнього процесів. Він є важливим

елементом сучасної університетської інфраструктури, що сприяє розвитку науки та освіти.

Структура веб-сайту представлена структурованим доступом до 11 розділів у вигляді прямих посилань, а саме головна, фотогалерея, контакти, віртуальна довідка, електронний каталог, науковий архів, каталог дисертацій, рідкісні видання, скановані книги, читальня «online», відео інструкція.

Крім зазначеного доступу до електронних ресурсів НТБ ІФНТУНГ містить диспут до таких інформаційних ресурсів, як інші цифрові бібліотеки, доступ до повнотекстових цифрових баз (Springerlink, Index Copernicus, Scopus, Web of Science, Research4Life, Google Scholar, Orcid тощо):

Рисунок 2.2 – Доступ до повнотекстових цифрових баз електронних ресурсів на веб-сайті НТБ ІФНТУНГ

Система соціальної комунікації на веб-сайті НТБ ІФНТУНГ представлена односторонніми та зворотніми зв'язками через каталогізований перелік веб-покликань у вигляді корисних веб-покликань, зв'язком з партнерами бібліотеки, соцмережами, закордонними веб-ресурсами та науковими веб-ресурсами (додаток Б).

Наукові дослідження у системі соціальних комунікацій НТБ ІФНТУНГ є досить потужними та доповнюють наукову базу розвитку сучасного потенціалу університету. Усі результати наукових досліджень, що відбуваються в межах університету та за його стінами (особливо студентів, аспірантів, докторантів та професорсько-викладацького складу), представлені у відповідних тематичних каталогах, є оцифрованими та формують електронний фонд. Доступ до нього за покликанням – <http://elar.nung.edu.ua/>. Цими фондами електронного наукового архіву ІФНТУНГ є:

- архів наукових матеріалів;
- видання науково-технічної бібліотеки;
- інтелектуальна власність (додаток В).

Фонд електронного наукового архіву «Архів наукових матеріалів ІФНТУНГ» відображає структуру архіву, є каталогізованим за рубриками, що передбачають дату випуску, авторів, теми, заголовки тощо:

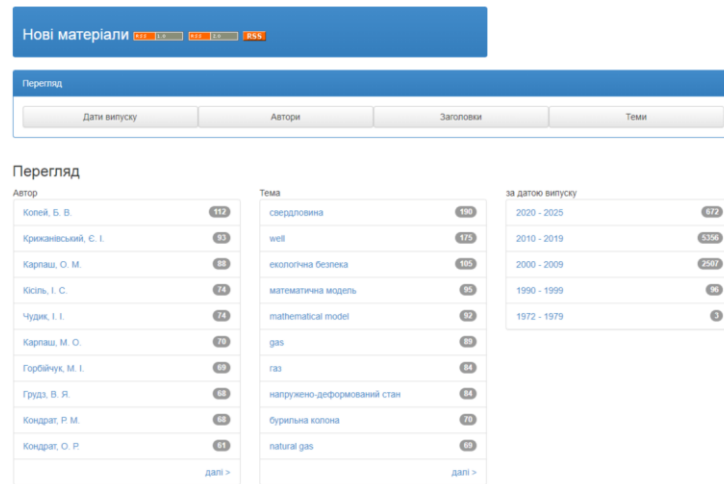

Рисунок 2.3 – Фонд електронного наукового архіву «Архів наукових матеріалів ІФНТУНГ»

Також «Архів наукових матеріалів ІФНТУНГ» містить підфонди цього ж фонду та його зібрання у вигляді матеріалів конференцій, періодичних видань університету, автореферати, дисертаційні дослідження, монографії, статті та тези науковців ІФНТУНГ:

Підфонди цього фонду	Зібрання цього фонду
Матеріали конференцій [1950]	Автореферати [569]
Періодичні видання університету [5338]	Дисертації [445]
	Монографії [130]
	Статті та тези науковців ІФНТУНГ [202]

Рисунок 2.4 – Підфонди електронного наукового архіву «Архів наукових матеріалів ІФНТУНГ»

Структура та алгоритм пошуку є однаковим та наскрізним для усіх рубрик електронного архіву. Прикладом зібрань цього фонду є:

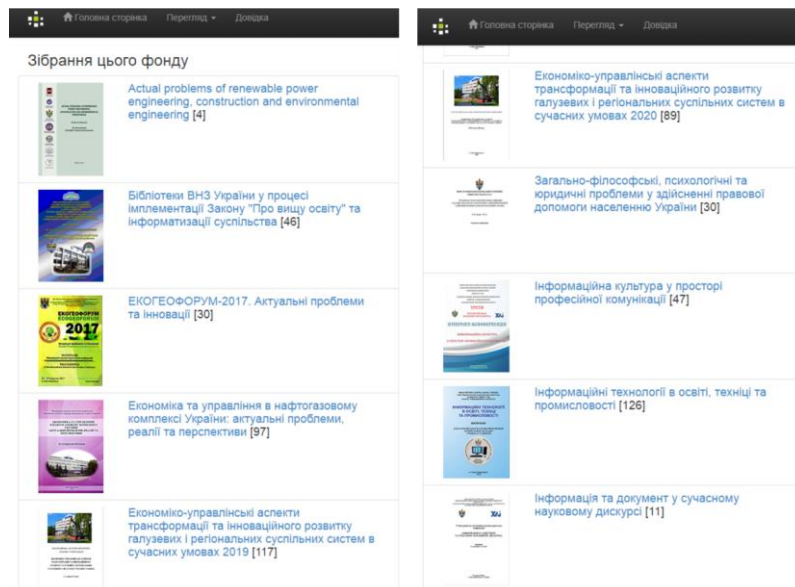

Рисунок 2.5 – Приклади зібрань цього фонду

Процес пошуку здійснюється через контекстне поле вводу інформації або через вибір відповідного контекстного меню на верхній частині веб-сторінки:

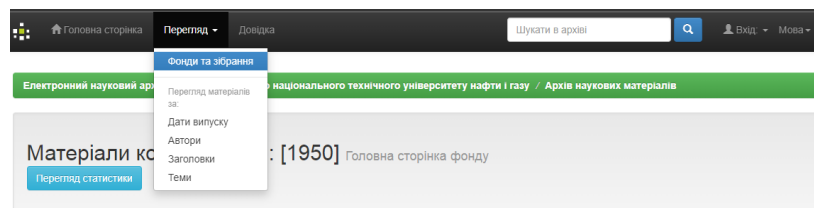

Рисунок 2.6 – Елементи пошуку видань на веб-сторінці електронного фонду

Наукові дослідження також представлені на веб-сайті НТБ ІФНТУНГ у вигляді систематизованого каталогу дисертаційних досліджень, що сформований за алфавітним порядком та постійно доповнюється (рисунок 2.7).

Також електронний каталог НТБ ІФНТУНГ передбачає доступ до наукових електронних ресурсів за категоріями «пошук документів» та «класифікатори».

Рисунок 2.7 – Каталог дисертаційних досліджень

Крім цього електронний каталог дисертаційних досліджень є структурованим та передбачає механізм пошуку необхідного наукового видання за напрямками досліджень: автоматика, буріння свердловин; геологія, геофізика, геологія, екологічна безпека, економіка, машини і агрегати, машини нафтової та газової промисловості, механізми державного управління, теорія та історія державного управління, прилади і методи контролю та визначення складу речовин, розробка нафтових і газових родовищ, стандартизація, сертифікація та метрологічне забезпечення, трубопровідний транспорт нафти і газу, нафтогазопроводи, бази та сховища (рисунок 2.8).

Крім цього каталог завжди оновлюється в міру поступлення наукових видань. Електронний каталог науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ представлений окремим пошуковим «двигуном», доступ до якого відбувається через електронне покликання «Пошук документів».

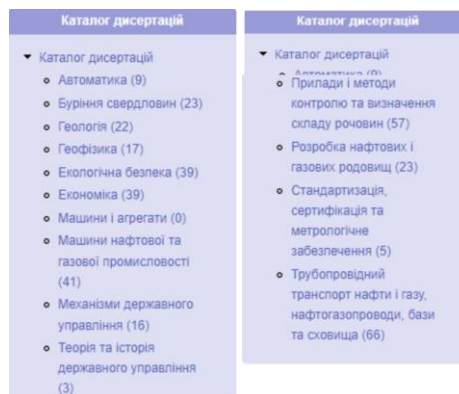

Рисунок 2.8 – Електронний каталог дисертаційних досліджень

Механізм пошуку електронних наукових ресурсів базується на автоматизованій інформаційно-пошуковій системі «УФД/Бібліотека» та з можливістю пошуку за автором, назвою документа, анотації, мови, виду документа, роком видання, за навчальною дисципліною та класифікаторами (рисунок 2.9.).

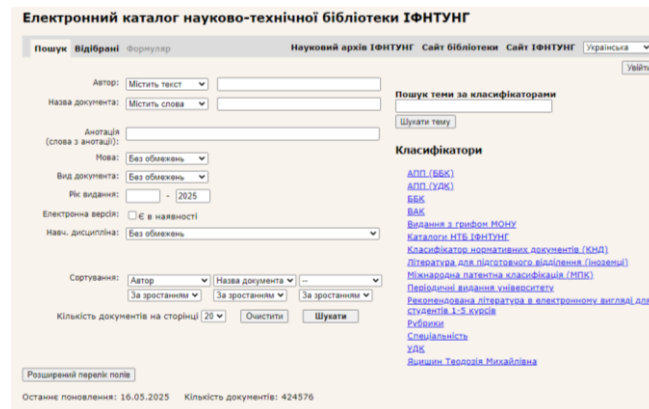

Рисунок 2.9 – Електронний каталог науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ

Іншим способом представлення наукових досліджень НТБ ІФНТУНГ є сформований електронний архів наукових періодичних видань ІФНТУНГ.

Цими виданнями є:

- Journal of Hydrocarbon Power Engineering (входить до переліку наукових фахових видань України у галузі технічних наук (наказ МОН України №747 від 13 липня 2015 року);
- Розвідка та розробка нафтових і газових родовищ (Всеукраїнський щоквартальний науково-технічний журнал, правонаступник однойменного міжвідомчого науково-технічного збірника, що видавався з 1965 року та виходив окремими серіями по спеціальностях);
- Нафтогазова галузь України (Науково-виробничий журнал);
- Нафтогазова енергетика (у журналі публікуються матеріали за результатами наукової та виробничої діяльності у сфері нафтогазового комплексу);

- Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості (Всеукраїнський науково-технічний журнал);
- Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (щоквартальний збірник);
- Методи та прилади контролю якості (науково-технічний журнал);
- Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування (у журналі висвітлено широкий спектр екологічної інформації з різних аспектів природоохоронної діяльності).

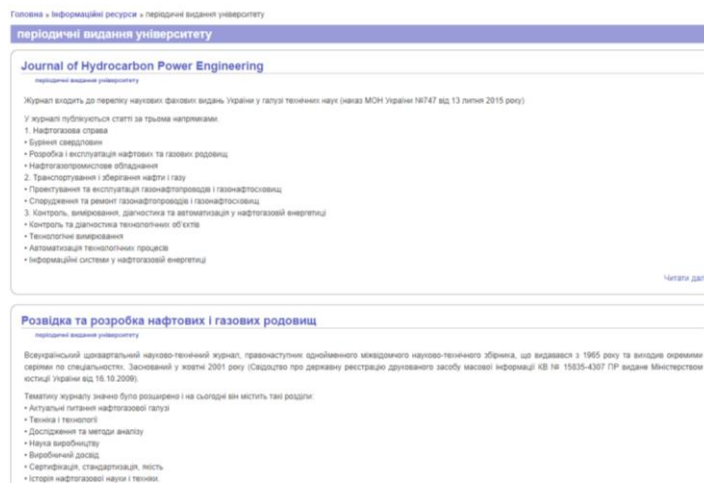

Рисунок 2.10 – Веб-сторінка періодичних видань ІФНТУНГ

Також є доступ до наукових досліджень у вигляді електронних закордонних видань. Як приклад можна використати електронні видання для студентів спеціальності «Архітектура та містобудування» з покликанням на рубрики видань «The Journal of Architecture», «Architect's Journal» та «Architectural Design»:

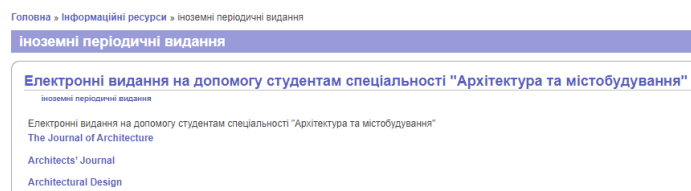

Рисунок 2.11 – Наукові дослідження електронних закордонних видань

Також розділ наукових досліджень доповнюють електронні ресурси періодичних видань НТБ. Цей перелік представлений електронним фондом з 2011 по 2025 роки:

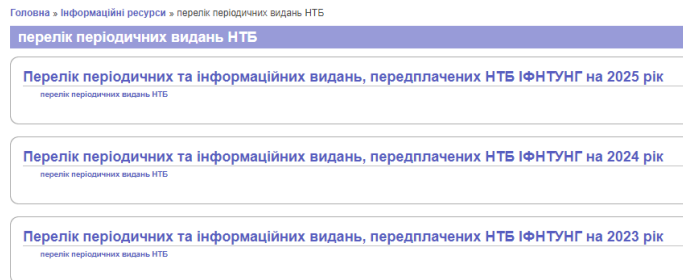

Рисунок 2.12 – Періодичні видання НТБ

Окремим підрозділом наукових досліджень представлені збірки анотацій магістерських, дипломних робіт та дипломних проєктів. Прикладом є початок роботи з наповнення електронного ресурсу:

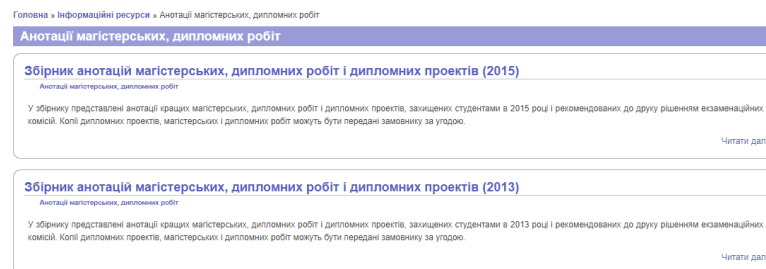

Рисунок 2.13 – Збірки анотацій магістерських та дипломних робіт

В контексті наукових досліджень та системи соціальних комунікацій, науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ ініціює та здійснює наукову роботу, що спрямована на вивчення впливу трансформації інформаційного середовища на процеси генерації, поширення та сприйняття наукового знання в межах університетської спільноти.

2.3 Шляхи удосконалення процесу наукового дослідження у системі соціальних комунікацій та способів його реалізації

На основі проведеного бакалаврського дослідження в практичній площині аналізу одним з недоліків функціонування наукових досліджень та

представлення інформації в системі соціальних комунікацій на прикладі НТБ ІФНТУНГ є нерівномірність доступу до наукової інформації. Незважаючи на присутність електронних наукових ресурсів, суттєва частина цінних наукових знань залишається обмеженою через авторизовані підписки на бази даних для внутрішніх та зовнішніх користувачів або ж зберігається у застарілих друкованих виданнях, що ускладнює їх оперативний пошук та використання широким колом дослідників, особливо молодими науковцями та студентами. Це створює бар'єри для вільного обміну знаннями та може уповільнювати темпи наукового прогресу в університеті. Така ж ситуація прослідковуються і у ряду інших наукових бібліотек у складі університетів.

Іншим недоліком є фрагментація інформаційного простору. Наукові результати часто розпорошені між різними платформами – університетським депозитарієм та бібліотечним, особистими веб-сайтами науковців та веб-сайтами кафедр, зовнішніми науковими виданнями тощо. Як результат – відсутність єдиної, інтегрованої системи представлення наукової продукції університету ускладнює її виявлення, оцінку та використання, як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами. Це, в свою чергу, знижує видимість та цитування наукових досягнень ІФНТУНГ у ширшому науковому співтоваристві, що є досить важливо як для рейтингу університетів, так і для самого процесу наукового пізнання, в якому науково-технічна бібліотека відіграє головну роль.

Також існує проблема затримки у часі між проведенням наукових досліджень та їх широким представленням у різних форматах. Традиційний процес публікації у наукових журналах є тривалим, що призводить до тривалого розповсюдження актуальних наукових результатів. Це особливо критично у галузях знань, що швидко розвиваються, де оперативний обмін інформацією є життєво необхідним.

Крім того, спостерігається недостатня інтерактивність у процесі наукової комунікації, що не дозволяє у повній мірі формувати наукові електронні ресурси та цілісність самої системи соціальних комунікацій у цьому просторі. В

більшості випадків представлення наукової інформації в науково-бібліотечному середовищі часто є одностороннім – від автора до читача. Обмежені можливості для оперативного обговорення, коментування та спільного розвитку наукових ідей безпосередньо на розрізних платформах (університетській, бібліотечній та зовнішніх) представлення наукової інформації знижують рівень залученості та гальмують процес колективного наукового пошуку в бібліотечному середовищі НТБ ІФНТУНГ.

На прикладі НТБ ІФНТУНГ ці недоліки проявляються у складності навігації між різними науковими інформаційними ресурсами (електронний каталог, репозитарій, зовнішні бази даних), недостатній популяризації наукових досягнень університету на власному веб-сайті наукової бібліотеки, а також обмежених інструментах для інтерактивної взаємодії між користувачами та авторами наукових праць у системі соціальних комунікацій.

Тому для усунення недоліків пропонуються способи та шляхи удосконалення процесу наукового дослідження у системі соціальних комунікацій та методів його реалізації. Як результат для подолання виявлених недоліків можна запропонувати наступні методи.

Метод № 1. Створення єдиної інтегрованої інформаційної платформи університету, яка б об'єднувала всі наукові ресурси, включаючи електронний каталог бібліотеки, репозитарій, профілі науковців з переліком їхніх публікацій та посиланнями на зовнішні ресурси і науко метричні бази даних з прив'язкою до кожного облікового запису науковця університету. Це забезпечить централізований доступ до наукової продукції університету та підвищить її видимість.

Генерація та формування єдиної інтегрованої інформаційної платформи для університету – це складний, але надзвичайно важливий процес, який буде сприяти покращенню доступу до наукових ресурсів та підвищенню ефективності наукової діяльності. Пропонована платформа повинна включати загальний електронний каталог, що повинен бути представлений процесом переходу від традиційного каталогу до цифрового, повинен забезпечує зручний

пошук та доступ до усіх видів ресурсів, в тому числі наукових. Кожен вид ресурсу повинен відображати детальну інформацію, включаючи авторів, рік видання, анотацію тощо.

Крім загального електронного каталогу єдина інтегрована платформа повинна містити репозитарій у вигляді цифрового архіву наукових робіт університету, таких як дисертації, монографії, наукові статті, тези конференцій, звіти тощо і забезпечувати збереження та відкритий доступ до цих матеріалів, сприяючи обміну знаннями та підвищенню видимості наукових здобутків ІФНТУНГ.

Слід також згадати і про таку ключову точку входу в платформі як профіль науковця, за яким буде здійснюватись один з видів контекстного пошуку, і за яким буде здійснюватись прив'язка до наукових масивів робіт. Усім дослідникам відомо, що кожен науковець має власний профіль з переліком його публікацій, посиланнями на зовнішні ресурси (наприклад, веб-сайти конференцій, проєктів) та наукометричні бази даних (Scopus, Web of Science, Google Scholar). Це дозволяє легко відстежувати науковий внесок кожного дослідника та оцінювати його/її вплив. Тому цей механізм є готовий і його буде легко інтегрувати у пропонувану платформу, що дозволить сформувати єдину систему представлення їх наукових досліджень у системі соціальних комунікацій, що формується.

Сам процес інтеграції з світовими наукометричними базами даних повинна бути представлена на платформі у вигляді автоматизованої синхронізації інформації з цими базами даних, що забезпечить актуальність та достовірність даних про публікації та цитування науковців.

Процеси інтеграції з світовими наукометричними базами даних повинні бути синхронізовані з обліковими записами науковців, де кожен унікальний обліковий запис науковця ІФНТУНГ повинен бути прив'язаний до його профілю, що спростить навігацію та доступ до інформації про його наукові досягнення в межах єдиної інтегрованої інформаційної платформи ІФНТУНГ

Метод № 2 – активне впровадження принципів відкритого доступу до наукових публікацій та навчальних матеріалів, що дозволить розширити аудиторію користувачів та прискорити обмін знаннями, формуючи доповнюючи систему соціальних комунікацій. Бібліотека може відігравати ключову роль у підтримці та популяризації відкритого доступу в ІФНТУНГ за рахунок НТБ.

Метод № 3 – розробка та впровадження способів (інструментів, кейс-рішень) для інтерактивної наукової комунікації на університетських платформах, таких як форуми для обговорення наукових публікацій, можливості для коментування та рецензування наукових робіт, а також платформи для організації онлайн-семінарів та наукових дискусій тощо.

Метод № 4 – оптимізація процесів оцифрування та надання доступу до рідкісних та цінних друкованих видань, що дозволить зробити ці унікальні знання доступними для ширшого кола дослідників. Оптимізація процесів оцифрування повинна передбачати саме ефективне оцифрування з використанням сучасних скануючи пристроїв та програмного забезпечення для швидкого та якісного перетворення друкованих матеріалів у цифрові копії з можливістю забезпечення високої роздільної здатності та точності передачі тексту та зображень, процеси каталогізації та метадані для створення детальних описів (метаданих) для кожної оцифрованої копії, включаючи інформацію про автора, назву, рік видання, ключові слова, що дозволить легко знаходити потрібні матеріали в електронних архівах, процеси розробки зручних онлайн-підплатформ, що забезпечать доступ до оцифрованих матеріалів у вигляді зручного інтерфейсу для пошуку, перегляду та завантаження цифрових копій. Це сформує готові електронні архіви. Важливим процесом в оптимізації процесів оцифрування є забезпечення процесів збереження наукової інформації. Розробка стратегій для довгострокового зберігання цифрових копій повинна включати регулярне створення резервних копій та перенесення даних на нові носії. Не слід забувати і про авторські права та ліцензування в контексті врахування питань авторського права та отримання необхідних дозволів для

оцифрування та публікації рідкісних матеріалів. А процеси просування та популяризації наукових досліджень слід здійснювати через активне інформування наукової спільноти про наявність оцифрованих колекцій та можливості їх використання у дослідженнях.

Метод № 5 – посилення ролі науково-технічної бібліотеки як інформаційного та комунікаційного центру університету, шляхом розширення спектру послуг з підтримки наукових досліджень, надання консультацій з питань публікаційної діяльності, а також організації заходів, спрямованих на популяризацію наукових досягнень університету.

Трансформація НТБ ІФНТУНГ в контексті представлення наукових досліджень в системі соціальних комунікацій полягає у перетворенні НТБ ІФНТУНГ на епіцентр інформації та комунікації. Це необхідно реалізувати не лише через накопичення наукових джерел, а й за допомоги активної підтримки самих дослідників на кожному кроці їхнього наукового шляху. У цьому випадку науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ стане помічником у світі наукових даних надаючи не просто доступ до наукових ресурсів, а й кваліфіковані консультації. Це допомога у виборі відповідних баз даних, пошуку релевантної літератури, навігації складними шляхами наукометричних показників.

В контексті трансформації необхідно робити акцент на підтримці наукової діяльності у розрізі наукових публікацій. Науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ була і буде надійним партнером та засобом у підготовці статей надаючи поради щодо вибору наукових журналів, оформлення бібліографії, розуміння етики наукових публікацій тощо. Крім того, науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ повинна взяти на себе роль ініціатора та організатора подій, що виводять наукові досягнення університету на більш ширший національний та міжнародний рівні. Це можуть бути презентації нових досліджень, зустрічі з видатними українськими та міжнародними вченими, тематичні виставки, круглі столи тощо. Ці заходи будуть формувати простір

для обміну науковими ідеями, стимулювати співпрацю та формувати імідж університету та бібліотеки як потужного наукового осередку.

Таким чином, науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ буде представлена в новому форматі з пасивного сховища даних на новітній науковий динамічний центр, що буде активно формувати наукову екосистему університету, що дозволить підтримувати дослідників та популяризувати їхні наукові результати. Це буде не просто науково-технічна бібліотека, а наукова екосистема в системі соціальних та наукових комунікацій.

Щоб перетворити науково-технічну бібліотеку на справжній інформаційний та комунікаційний центр, необхідно застосувати низку оригінальних методів, що є за своєю суттю в певній мірі нестандартними щодо бібліотечної діяльності. Мова йде про заміну стандартизованих лекцій у вигляді інтерактивних практичних занять, де науковці зможуть навчатись реалізовувати свої дослідження для публікації на основі отриманих знань. Це передбачає не тільки форматування та бібліографію, а й стратегії вибору журналів, написання анотацій та навігацію системами подання статей. Можна навіть проводити симуляції рецензування.

Можна говорити і про створення фізичного або віртуального простору в якому дослідники зможуть мати можливість отримати допомогу не тільки стосовно пошуку наукової інформації, але й з управлінням, аналізом та візуалізацією наукових даних власних досліджень. Сюди можуть входити наукові консультації з використанням спеціалізованого програмного забезпечення, можливістю доступу до великих масивів наукових даних тощо.

Ще одним варіантом удосконалення наукових досліджень в системі соціальних комунікацій є можливість створення та реалізації спеціалізованої програми, де значно досвідчені дослідники та наукові за підтримки бібліотекарів зможуть обмінюватись власним досвідом публікаційної діяльності та пошуку інформації з молодшими науковцями, до складу яких можуть входити студенти, аспіранти та інші. Науково-технічна бібліотека в

складі ІФНТУНГ буде реалізована у вигляді організаційної платформи в системі соціальних комунікацій та надаватиме інформаційну підтримку.

Організація неформальних заходів, де науковці можуть у популярній формі представити свої дослідження широкій аудиторії – студентам, колегам з інших кафедр та інститутів, представникам громадськості може бути організовані у вигляді різноманітних фестивалів наукових відкриттів. Сюди будуть включені короткі наукові презентації, постери, інтерактивні демонстрації тощо. Науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ буде надавати для цього простір та технічну підтримку, а також допомагатиме у підготовці наукових матеріалів для популяризації.

Інший нестандартний метод – розробка візуалізованої онлайн-платформи, де відображатимуться наукові напрямки досліджень, якими займаються науковці університету. Це допоможе знайти потенційних співавторів, побачити точки перетину інтересів та сприятиме формуванню міждисциплінарних команд. Науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ візьме на себе функцію куратора та актуалізатора цього методу з використанням наукових даних з профілів науковців та репозитаріїв.

Для формування системи соціальних комунікацій необхідно використати відеоблоги про наукову діяльність університету шляхом реалізації власних медіапроектів, де науковці зможуть ділитись власними дослідженнями. Науково-технічна бібліотека повинна сформувати технічну базу для запису, монтажу та дистрибуції наукового контенту на різних платформах.

В цілому запропоновані методи спрямовані на те, щоб зробити науково-технічну бібліотеку ІФНТУНГ якісним та активним учасником й лідером у науковому житті університету, а не бути пасивним постачальником наукових ресурсів. Це повинно базуватись та фокусуватись на комунікації, підтримці та популяризації, що дозволить трансформувати науково-технічну бібліотеку ІФНТУНГ на справжній науковий та дослідницький центр.

Впровадження цих методів сприятиме більш ефективному функціонуванню наукових досліджень та способів представлення інформації в

системі соціальних комунікацій ІФНТУНГ, зробить наукові знання більш доступними, сприятиме їхньому швидшому поширенню та активнішій взаємодії між учасниками наукового процесу.

Не менш важливим способом представлення інформації та трансформації науково-технічної бібліотеки в розрізі удосконалення наукових досліджень в системі соціальних комунікацій є навчання та використання технологій штучного інтелекту. Запровадження штучного інтелекту (ШІ) на запропоновану єдину інтегровану інформаційну платформу НТБ ІФНТУНГ відкриє значні перспективи для покращення функціонування процесу наукових досліджень та представлення інформації в системі соціальних комунікацій.

Технології штучного інтелекту (ШІ) можна застосувати для розширення можливостей пошукової системи платформи. Замість простого пошуку за ключовими словами, ШІ зможе розуміти складні запити природною мовою, враховувати контекст та семантичні зв'язки між поняттями, що фахівці називають процесами інтелектуального пошуку та інтеграцією помічника від ШІ, що дозволить дослідникам та науковцям знаходити більш адекватну та точну наукову інформацію, навіть якщо формулювання їхнього запиту не є ідентичним до наявних метаданих. ШІ також зможе надавати персоналізовані рекомендації наукових статей, книг або інших дослідників на основі попередньої історії пошуку та наукових інтересів користувача, сприяючи відкриттю нових знань. Узагальнено модель генеративного штучного інтелекту єдиної наукової інтегрованої інформаційної платформи НТБ ІФНТУНГ запропоновано у додатку Г.

Як результат можна буде отримати процес автоматизованого анотування та узагальнення інформації. В технології моделі ШІ закладено алгоритм самонавчання, що дозволить автоматично анотувати наукові статті, дисертації та інші великі обсяги тексту, виділяючи ключові концепції, методологію, результати та висновки. ШІ також зможе створювати короткі змістовні резюме наукових робіт. Позитивною стороною цього процесу буде заощадження часу науковців на етапі ознайомлення з великою кількістю наукової та

дослідницької літератури і це дозволить досить видко отримати уявлення про зміст та релевантність джерела. Автоматизовані анотації та узагальнення можуть також полегшити обмін знаннями між дослідниками з різних напрямів та галузей знань.

Підкріпленням та представленням наукових знань може бути їх інтерактивність та медіа змістовність, що необхідно реалізувати у вигляді формування інтерактивних навчальних матеріалів. Технології ШІ можна використати для продукування інтерактивних навчальних модулів, пояснень складних наукових концепцій, візуалізацій даних та відповідей на запитання студентів або аспірантів у режимі реального часу, що, в свою чергу, дозволить зробити процес навчання більш задіяним та персоналізованим. В кінцевому варіанті можна отримати якісні показники розуміння студентами, аспірантами та іншими дослідниками складний матеріал та отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Для викладачів це може стати інструментом для автоматизації рутинних завдань та звільнення часу для більш глибокої взаємодії зі студентами.

В рамках формування та удосконалення системи соціальних комунікацій слід сформувані і підтримка наукової комунікації та співпраці. В цьому випадку ШІ може бути задіяний для полегшення комунікації між дослідниками. Конкретна модель ШІ зможе допомагати у формулюванні наукових запитів, перекладати тексти різними мовами, підсумовувати дискусії на форумах або допомагати у написанні чернеток наукових робіт пропонуючи варіанти формулювань або виявляючи логічні неузгодженості. Це рішення дозволить більш ефективно комунікувати науковцям в системі соціальних комунікацій з наголосом на міжнародні та міждисциплінарні проекти.

Іншим етапом удосконалення виокремлено проблеми дослідження є процес аналізу наукових трендів та виявлення нових зв'язків. Модель ШІ передбачає можливість аналізу великих обсягів наукової літератури, та зможе виявляючи нові тенденції, міждисциплінарні зв'язки та потенційні проривні напрями досліджень, що можуть бути неочевидними для людини. Тому це

може допомогти університетським науковцям визначати перспективні напрями досліджень, знаходити потенційних партнерів для співпраці та залишатися на передовій наукового прогресу.

Однак, інтеграція генеративного ШІ також потребує уважного ставлення до питань достовірності інформації, академічної чесності та етичних аспектів використання ШІ в наукових дослідженнях. Необхідно розробити чіткі вказівки щодо використання моделей ШІ, забезпечити прозорість його роботи та запобігати його використанню для плагіату або фальсифікації наукових даних. Впровадження технологій ШІ на єдиній платформі НТБ ІФНТУНГ дозволить суттєво підвищити ефективність наукових досліджень, полегшити доступ до наукової інформації, стимулювати наукову комунікацію, формувати та удосконалювати систему соціальних комунікацій та сприяти інтелектуальному розвитку університетської спільноти, але потребує зваженого підходу та врахування потенційних ризиків на базі науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ.

ВИСНОВКИ

Теоретична частина бакалаврського дослідження представлена аналізом фундаментальної ролі наукових досліджень як визначального фактора прогресу в усіх галузях знань, де розглянуто методологію наукових досліджень як інтегровану систему принципів і методів, що забезпечують об'єктивність, систематичність та верифікованість отриманих наукових знань, способи реалізації наукових досліджень включають різноманітні форми репрезентації результатів, серед яких ключову позицію займають наукові публікації. Окрему увагу приділено системі соціальних комунікацій як комплексному об'єкту наукового аналізу, що являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів, які забезпечують циркуляцію інформації в суспільстві. У контексті наукових комунікацій, що виступають специфічною підсистемою соціальних комунікацій, підкреслено її вирішальну роль у дисемінації наукових знань, забезпеченні діалогу між науковою спільнотою та суспільством, а також у стимулюванні інноваційного розвитку. У теоретичній частині роботи визначено узагальнюючу функціональну значущість бібліотечної та архівної сфер як базових інститутів у системі соціальних комунікацій, що забезпечують збереження, систематизацію та забезпечення доступу до наукової інформації, історичних документів та культурної спадщини, уточнено на акцентовано увагу на їхню роль не лише як сховищ знань, але й як активних центрів інформаційної підтримки науково-дослідницької діяльності, освітнього процесу та культурного обміну.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що ефективне функціонування наукових досліджень та їхня результативна репрезентація залежать від розвиненої системи соціальних комунікацій, де наукові комунікації займають особливе місце. Бібліотеки та архіви, як інтегральні компоненти зазначеної системи, забезпечують безперервність наукового процесу, зберігаючи та поширюючи знання для майбутніх генерацій дослідників у всіх наукових дисциплінах. Розуміння взаємодетермінації між науковими дослідженнями, їхньою методологією, способами представлення та системою соціальних

комунікацій є критично важливим для подальшої еволюції науки та її позитивного впливу на суспільний розвиток.

Практична частина бакалаврського дослідження ґрунтується на аналітичному дослідженні та функціонуванні бібліотечної діяльності науково-технічної бібліотеки ІФНТУНГ, на розгляді функціональної частини та механізмів взаємодії структурного наукового університетського підрозділу як базового чинники збереження, акумулювання та розповсюдження наукового та дослідницького ресурсу. В процесі практичного дослідження проаналізовано та структуровано функціональну складові діяльності НТБ ІФНТУНГ, визначено її функціональні зв'язки в складі університету, виокремлено її наукову складову на основі процесів та способів представлення інформації в системі соціальної комунікацій в контексті наукових досліджень.

Одним із напрямів є дослідження еволюції комунікаційних практик науковців в умовах зростаючої ролі цифрових технологій. Іншими словами виявлення механізмів використання науковцями електронних ресурсів бібліотеки, електронного репозитарію, соціальних мереж та інші онлайн-сервісів для обміну науковими ідеями, пошуку однодумців та представлення результатів своїх досліджень. Наукова діяльність зосереджена на виявленні нових моделей наукової комунікації, їхніх переваг та недоліків, а також на розробці рекомендацій щодо оптимізації комунікаційних стратегій науковців ІФНТУНГ.

Перевагою діяльності НТБ ІФНТУНГ в контексті наукових досліджень у системі соціальних комунікацій є її роль як посередника у процесі соціальної комунікації наукового знання. Цей процес полягає у вивченні того, як бібліотечні сервіси та ресурси впливають на видимість та цитованість наукових публікацій науковців ІФНТУНГ. Тут наукова діяльність спрямована на аналіз ефективності різних стратегій представлення наукової інформації (наприклад, через репозитарії, тематичні виставки, наукові семінари) для різних аудиторій – від студентів до широкої громадськості. Це реалізовується у вигляді звітів, зрізів та наукових доповідях.

Позитивною стороною в дослідженні зазначеної проблеми є приділення уваги бібліотекою аналізу та дослідженню впливу відкритої науки та відкритих освітніх ресурсів на процеси наукової комунікації в ІФНТУНГ. Фахівці досліджують процеси з запровадження принципів відкритого доступу до наукових публікацій та навчальних матеріалів, що, в свою чергу, змінює моделі співпраці, обміну знаннями та впливу наукових досліджень.

З методологічної точки зору, така наукова робота поєднує якісні та кількісні методи дослідження, включаючи опитування, інтерв'ю з науковцями та бібліотекарями, аналіз статистичних даних щодо використання бібліотечних ресурсів та цитованості наукових публікацій.

Результат запропонованого дослідження має не лише теоретичне значення для розуміння динаміки наукової комунікації в бібліотечному та університетському середовищі, але й практичну цінність для оптимізації діяльності самої науково-технічної бібліотеки та підтримки наукової діяльності університету в цілому. Тому НТБ ІФНТУНГ виступає не лише як об'єкт дослідження, але й як активний суб'єкт наукового процесу, формуючи нові знання про власну роль у системі соціальних комунікацій наукового дослідження.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк В. С., Полонський Л. Г., Аверченков В. І., Малахов Ю. А. *Методологія наукових досліджень*: навч. посіб. К.: НТУУ «КПІ», 2015. 276с.
2. Бабайлов В. К. *Методологія наукових досліджень*: навч. посіб. Харків: ФОП Бровін О. В., 2019. 150 с.
3. Берко Ю. А. *Організація наукових досліджень, написання та захист магістерської дисертації*: навч. посіб. Львів: Новий Світ – 2000, 2020. 282 с.
4. Бізюк, А. В., Вовк, О. В., Ткаченко В. П. *Основи наукових досліджень*: навч. посіб. Харків: ХНУРЕ, 2019. 180 с.
5. Брикова Т. М., Терешкін О. Г. *Основи наукових досліджень*: навч. посіб. Харків: ХДУХТ, 2020. 103 с.
6. Бруханський Р. Ф. *Методологія наукових досліджень*: навч. посіб. (для студ. спец. 071 Облік і оподаткування). Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. 208 с.
7. Важинський С. Е., Щербак Т. І. *Методика та організація наукових досліджень*: навч. посіб. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2016. 260 с.
8. Васильєва О. Е., Ковальчук О. І. *Організація наукових досліджень та представлення їх результатів*: навч. посіб. Львів, 2023. 250 с.
9. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. *Методологія наукових досліджень*: підручник. Харків: Право, 2019. 368 с.
10. Діденко О. В., Шумовецька С. П., Наконечна А. О. *Основи наукової комунікації*: навч.-метод. посіб. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2019. 220 с.
11. Євтушенко М. Ю., Хижняк М. І. *Методологія та організація наукових досліджень*: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2019. 351 с.
12. Ільганаєва В. О. Теоретико-методологічний синтез соціально-комунікаційного знання. *Філософія спілкування: Філософія. Психологія. Соціальна комунікація*. 2009. № 2. С. 96–101.

13. Ільганаєва, В., Холод, О. М. *Соціальні комунікації: результати досліджень - 2014*: кол. монографія. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Ін-т журналістики і міжнар. відносин. Київ: КНУКіМ, 2015. 362 с.
14. Каламбет С. В., Іванов С. В., Півняк Ю. В. *Методологія наукових досліджень*: навч. посіб. Дніпропетровськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
15. Комар Ю. М., Попов О. І., Комар В. Ю. *Основи наукових досліджень*: навч. посіб. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 182 с.
16. Копієвська О. Р. *Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, локальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)*: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра культурології: 26.00.06 – прикладна культурологія; М-во культури України. НАКККіМ. Київ, 2018. 487 с.
17. Корягін М. В., Чік М. Ю. *Основи наукових досліджень*: навч. посіб. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: Алерта, 2019. 492 с.
18. Костенко Л. Й., Жабін, О. І. Копанєва Є. О., Симоненко, Т. В. *Наукова періодика України та бібліометричні дослідження*. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2014. 173 с.
19. Кузьменко О. І., Загуменна В. В. Трансформація та розширення функцій бібліотек у сучасному цифровому просторі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 3. С. 38-44.
20. Ладанюк А. П., Власенко Л. О., Кишенько В. Д. *Методологія наукових досліджень*: навч. посіб. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 352 с.
21. Медвідь В. Ю., Данько, Ю. І. Коблянська І. І. *Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях)*: навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
22. Моїсеєва Н. І. Становлення системної методології досліджень соціальної комунікації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2015. № 1. С. 88-95.
23. Надикто В. Т. *Основи наукових досліджень*: підручник. Стереотипне вид. Херсон: Олді-Плюс, 2019. 268 с.

- 24.Найдьонова Л. А., Слюсаревський М. М. *Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція)*. Київ, 2016. 16 с.
- 25.Носачова Ю. В., Іваненко О. І., Радовенчик Я. В. *Основи наукових досліджень: підручник*. К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. 132 с.
- 26.Онищенко В. О., Срібнюк С. М., Коробко Б. О., Матяш О. В. *Основи наукових досліджень та науково-технічної творчості: навч. посіб.* Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 280 с.
- 27.Панфілов О. Ю., Дзьобань О. П., Будур І. М. *Філософські аспекти наукового пізнання: навч. посіб.* Харків: ХіФ КНтеу, 2019. 276 с.
- 28.Поліщук О., Дікунова О., Кравченко О. *Соціальні комунікації: теорія та практика*. Бібліотека Криворізького державного педагогічного університету. Кривий Ріг, 2023. 51 с.
- 29.Посилкіна О. В., Літвінова О. В., Братішко Ю. С. *Методологія наукових досліджень та інноваційний розвиток: навч. посіб.* Харків: НФаУ, 2020. 220с.
- 30.Почепцов Г. Г., Холод О. М. *Соціальний інжиніринг: моделі й технології: кол. монографія*. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Ін-т журналістики і міжнар. відносин. Київ: КНУКіМ, 2015. 222 с.
- 31.Прищак М. Д., Залюбівська О. Б. *Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі: курс лекцій*. Вінниця: ВНТУ, 2019. 150 с.
- 32.Рашкевич, Н. В., Отрош, Ю. А. *Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб.* Харків, 2022. 291 с.
- 33.Різун В. В., Скотникова Т. В. *Методи соціальнокомунікаційних досліджень. Наукові записки Інституту журналістики*. 2013. Т. 52. С. 49-53.
- 34.Сенченко М. І., Костенко Л. Й., Копанєва В. О. *Середовище наукових знань: стратегія цифрової трансформації*. Київ: Ліра-К, 2022. 76 с.
- 35.Сидоренко, Т. *Концептуальна модель культурно-просвітницької діяльності публічної бібліотеки. Образ*. 2017. Вип. 1. С. 34-40.

- 36.Соболь, Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. *Методологія і принципи наукових досліджень*: навч. посіб. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 92 с.
- 37.Строкань О. В., Мірошниченко М. Ю. *Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності*: конспект лекцій. Мелітополь: ВПЦ «Люкс», 2021. 152 с.
- 38.Судакова В. М. Культурні практики та проблеми їхньої модернізації в культурному просторі сучасних суспільств. *Культурологічна думка*. 2020. № 17. С. 165-177.
- 39.Товт В. А. *Основи наукових досліджень та методика підготовки дипломних робіт*: навч. посіб. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. 139 с.
- 40.*Філософія і методологія соціальних комунікацій*: Хрестоматія. К.: Вид-во «Білий Тигр», 2016. 194 с.
- 41.Холод О. М. *Методологія досліджень соціальних комунікацій*. Львів: ПАІС, 2014. 280 с.
- 42.Холод О. М. Постулати соціального інжинірингу (або специфіка формування концепцій соціального інжинірингу, соціальних комунікацій і комунікаційних технологій у працях Г. Почепцова, В. Різуна й О. Холода). *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2016. № 4. С. 28-39.
- 43.Холод О. М. Соціальні комунікації як поняття в науковій галузі «соціальні комунікації». *Психолінгвістика*. 2013. Вип. 12. С. 286-293.
- 44.Холод О. М. Наукова галузь «Соціальні комунікації» та соціальна інженерія: спільне й різне. *Комунікаційні технології*. 2014. Т. 4. С. 5-12.
- 45.Холод О. М. СЕМАНТИКА ТЕРМІНА «СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ»: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ. *Науковий журнал «Соціальні комунікації: теорія і практика»*. 2015. Т. 1. К.: МЦД СК «Комтека». С. 9-32.
- 46.Хрущ С. С. Інноваційний медіапростір сучасної бібліотеки. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2021. № 2. С. 187-194.

47. Чмиленко Ф. О., Жук Л. П. *Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень»*. Дніпропетровськ: РВВДНУ, 2014. 48 с.
48. Шмаюн О. Ю. Феномен культурно-дозвілєвої діяльності: концептуалізація проблеми. *Питання культурології*. 2021. № 38. С. 354-362.
49. Шуменко О. А. *Основи наукових досліджень: Конспект лекцій*. Суми: Сумський державний університет, 2020. 60 с.
50. Ярощук Л. *Основи наукових досліджень: навч. посіб. 2-ге вид., оновл.* Saarbrücken-Riga: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2019. 162 с.

Загальний вигляд веб-сайту НТБ ІФНТУНГ

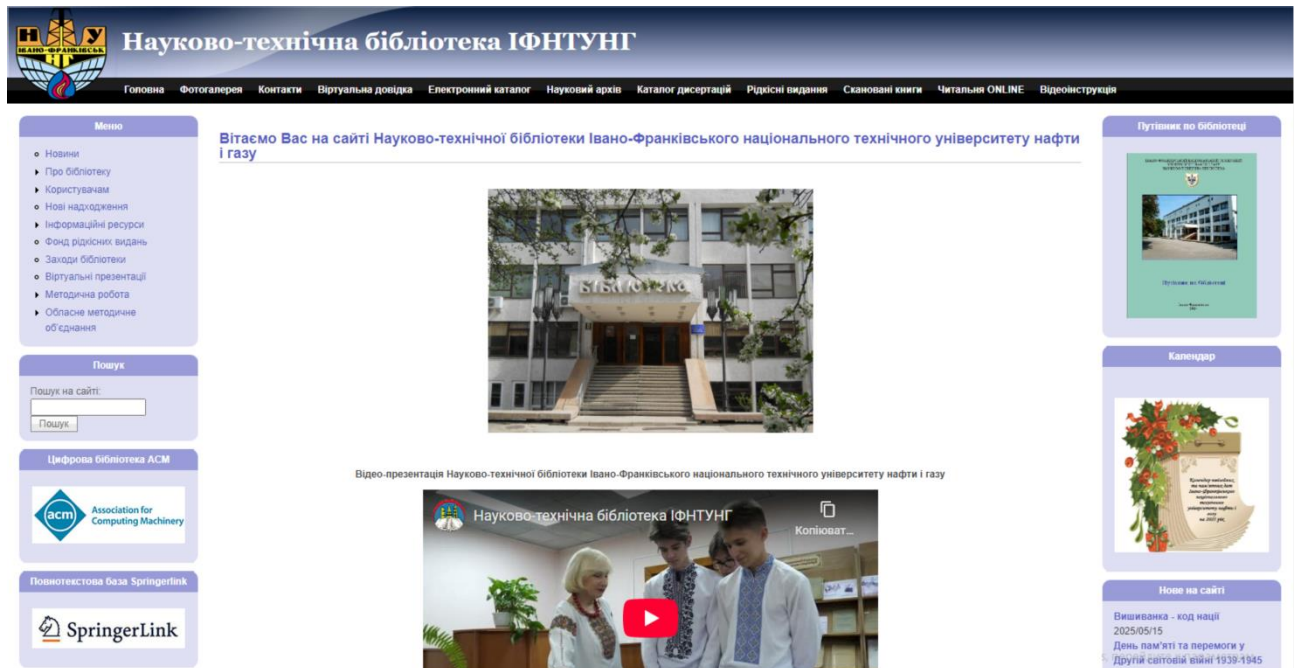

Рисунок А.1 – Загальний вигляд веб-сайту НТБ ІФНТУНГ

(<https://library.nung.edu.ua/>)

Система соціальної комунікації веб-сайту НТБ ІФНТУНГ

Наукові інтернет ресурси	Наші партнери	Корисні посилання
<p>Перспективні винаходи України</p> <p>Електронна версія акумулятивного офіційного бюлетеня "Промислова власність"</p> <p>Цифрова патентна бібліотека</p> <p>Наукова періодика України</p> <p>Електронні наукові фахові видання</p> <p>Електронна бібліотека авторефератів дисертацій</p> <p>Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України</p> <p>Український центр інноватики та патентно-інформаційних послуг</p> <p>Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»</p> <p>Вісник Житомирського державного університету імені І.Франка</p> <p>Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство</p> <p>Зарубіжні інтернет ресурси</p> <p>www.jstor.org</p> <p>online.sagepub.com</p> <p>greenteapress.com</p>	<p>Державна науково-технічна бібліотека України (ДНТБ України)</p> <p>Наукова бібліотека ім. М.Максимовича</p> <p>Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І.Франка</p> <p>Науково-технічна бібліотека національного університету "Львівська політехніка"</p> <p>Бібліотека Тернопільського національного технічного університету ім. І.Пуллюя</p> <p>Наукова бібліотека Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника</p> <p>Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України</p>	<p> Міністерство освіти і науки України</p> <p> Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу</p> <p> Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського</p> <p> Вища освіта - інформаційний портал</p> <p> Українська бібліотечна асоціація</p> <p> Бібліотечний інформаційно-освітній портал</p> <p> Педагогічна преса - освітній портал</p> <p>Бібліотека в соцмережах</p> <p> facebook.com</p>

Рисунок Б.1 – Система соціальної комунікації веб-сайту НТБ ІФНТУНГ

Фонди електронного наукового архіву ІФНТУНГ

Головна сторінка | Перегляд | Довідка | Шукати в архіві | Вхід | Мова

Натисніть F11, щоб вийти з повноекранного режиму | ISSN: 2519-223X

Електронний науковий архів Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Науковий архів ІФНТУНГ накопичує, зберігає, розповсюджує та забезпечує довготривалий, постійний та надійний доступ до наукових матеріалів професорсько-викладацького складу, співробітників, аспірантів та докторантів університету

[Положення про електронний науковий архів ІФНТУНГ](#)

Фонди

Виберіть фонд для перегляду його зібрань.

- Архів наукових матеріалів** (8634)
У фонді містяться електронні наукові матеріали ІФНТУНГ
- Видання науково-технічної бібліотеки** (82)
У фонді містяться бібліографічні видання та матеріали з науково-дослідної роботи НТБ
- Інтелектуальна власність** (412)
У фонді містяться патенти на винахід та на корисну модель ІФНТУНГ

Перегляд

Автор

Копей, Б. В.	143
Крижанівський, Є. І.	128
Карпаш, О. М.	115
Чудик, І. І.	106
Карпаш, М. О.	88
Кісіль, І. С.	85
Кондрат, Р. М.	76
Грудз, В. Я.	73
Копей, В. Б.	72
Горбійчук, М. І.	71

Тема

свердловина	190
well	175
екологічна безпека	105
математична модель	95
mathematical model	92
gas	89
газ	84
напружено-деформований стан	84
бурильна колона	70
natural gas	69

за датою випуску

2020 - 2025	672
2010 - 2019	5683
2000 - 2009	2657
1990 - 1999	113
1972 - 1979	3

далі >

Рисунок В.1 – Фонди електронного наукового архіву ІФНТУНГ

Модель штучного інтелекту єдиної наукової інтегрованої інформаційної платформи НТБ ІФНТУНГ

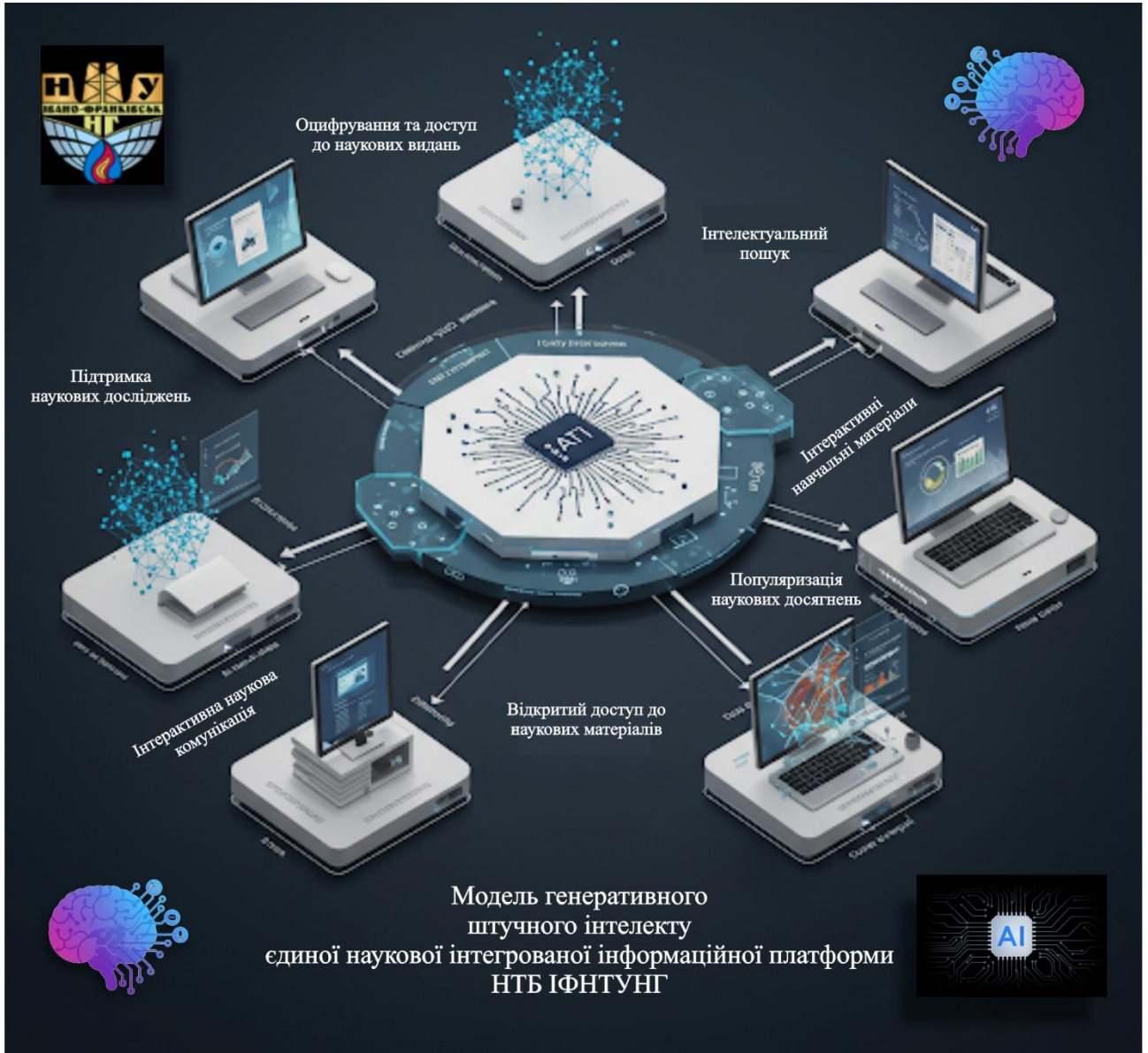

Рисунок Г.1 – Модель штучного інтелекту єдиної наукової інтегрованої інформаційної платформи НТБ ІФНТУНГ